

Klassiwoitlus

Fr. B. Krentzwardi olem.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

Fr. B. Krentzwardi olem.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

2034

~~ENG
Riiklik Raamatukogu
Raamatukogu~~

PE1484

1795

Nikolai Iwanowitsh Buhaarin

poliitilist kirjandust

foomitab „Külwaja“ raamatuladu poliithariduslisteale asutustele.

Abeshaus G. ja Protasjow N. Poliitilise kirjanduse operaamat. I jagu. Snejeharimiseft ja poliitkirjanduse loolidele linnas. 166 lht	1.25
— Seefama. II jagu. 160 lht	1.15
Anwelt J. ja Rästas D. Sotsia- listi. ühiskonna ehitam. R. Lüd. 56 lht	— 30
— Ebrahimwa wõimuwaltisuse kindlusta- misest. 46 lht	— 15
Awinowitski J. Sõda meie ei ihalda, aga wastupanek. oleme walimis. 28 lht	— 15
Basfurmansti ja Lanf. Nais- töölise Otkoobri barriaadidel. 50 lht	— 35
Bubnow N. Pääsilmapilgud kom- partei arenemisest Wenemaal. 46 lht	— 15
Buhaarin N. Klassiwõitlus ja re- wolutsoon Wenemaal. 60 lht	— 20
— Kommunistide program. 69 lht	— 25
— Marksiismi teises ja kolmand. inter- natsionaalis. 23 lht	— 25
— Partei ja wastastrinna blokk 72 lht	— 50
— Ülemineku ajajärgu õkonomifa 144 l.	— 45
Cesti kommunistilise sõjawäe kirjandus. 116 lht	— 40
Engels Jr. Kommunismi põhimõte- ted. 29 lht	— 15
— Mõtteajutusest teaduseni. 40 lht	— 20
Rapitalistline ilm ja komm. in- ternatsionaal. 31 lht	— 10
Rautski R. Karl Maryi majandus- lised õpetused. Etk. G. Pöögelmann. 266 lht	1.25
— Karl Mary ja tema ajalool. tähtsus. 46 lht	— 15
— Kommunistilise manifesti. Etk. G. P. 14 lht	— 05
Ringisjapp W. Isejewisuse ikke all. 226 lht	— 70
Kommunistilise nooresoo in- ternatsionaali enamlustamine	— 25
Krawtschenko A. Pol. harid. töö maal ja komm. noorsugu.	— 25
Kwiring G. Partei külas. Etk. D. Rästas	— 25
Rüme aastat. Nõkowi kõne N. L. R. R. istangul 15 okt. 1927. 46 lht	— 25
Lenin. 48 lht	— 20
Lenin ja talurahwas. 16 lht	— 10
Lenin noortele. 24 lht	— 10
Lenini maade rewolutiooni peale. 12 lht	— 10
Lenin N. Njutawafogu walimised ja töölisklassi diktatuur. 32 lht	— 20
— Bresti rahust. 116 lht	— 80
— Enamluse tattika. 40 lht	— 18
— Karl Mary. Lühile elulookirjeldus ja marksiismi kolmwõte. 20 lht	— 10
— Naisistöölistest ja talunaiserahwas- test. N. R. Krupstaja eesõnaga. 32 lht	— 15
— Noorsoo kaswatusel. 40 lht	— 20
— Otkoobrirewolutsoon. 100 lht	— 35

Lenin N. Njutogude wabaritt. 32 lht	— 15
— „Bahemluse“ lastehaigus kommuni- smis. 124 lht	— 70
— Proletaarne rewolutsoon ja ülesõõstik Rautski. 138 lht	— 80
— Punane sõjawägi. 8 lht	— 08
— Rahwustõstimus. 32 lht	— 15
— Riit ja rewolutsoon. Marksiismi õpetus riigist ja proletaariaadi üles- anded rewolutsoonis. 110 lht	1.—
— Toi. luskatust. 32 lht	— 10
— 1905. aasta rewolutiooni algus Wenemaal. 32 lht	— 15
— Tööli. ajatirjand. ülesanded. 128 lht	— 60
— Töölisteklass ja partei. 40 lht	— 20
— Töölisteklass ja talurahwas. 24 lht	— 12
— Uust 52 lht	— 25
— Webruarirewolutsoon Wenemaal. 64 lht	— 30
— Wene sotsiaaldemokraatide ülesan- ded. 40 lht	— 25
— Ühis-tegewusest. 36 lht	— 20
Lipilin J. Kuidas nõukogudewõim uult elu ehitab ja Lenini tegevus pä- ralt Otkoobrit. 172 lht	1.20
Lunatscharski N. Karl Mary. 14 lht	— 05
Maha kommunistid! Elagu sot- siaaldemokraadid! 48 lht	— 20
Mary sr. Wabameelised walitsemas. 37 lht	— 15
Mary R. ja Engels J. Kommu- nistiline manifest. G. I. G. Pöögel- mann. 32 lht	— 10
— Seefama. Autorite ja R. Rautski eesõnaga	— 25
— Kommunistil. manifesti. G. I. G. P.	— 05
Nowakowski I. O. mõitlust ja eht- tustööd. G. I. D. Rästas. 64 lht	— 45
Nõukogude=Liit (SMB). Cesti töölise delegatsiooni reisimuljed töö- listeriigist. 40 lht	— 20
Nõukogude lipu all. Leningradi kub. eestlaste tööst ja elust. 92 lht	— 50
Pöögelmann G. Kommuniline (II) Internatsionaal. 68 lht	— 20
Roostaja G. Walged werefoerad. 24 lht	— 05
Rästas D. Leninilipu all. XV Par- tei kongr. kolmwõte. 52 lht	— 50
Raischin M. ja Koslow B. Küla parteikooli operaamat. I j. 144 lht	1.25
— Seefama. II j. 228 lht	1.75
1905. a. Cestis. 216 lht	3.25
Tarwilitud sõjaasjanduse üffi- kub sõnad ja ütelsused Wene ja Cesti teele. 24 lht	— 10
Wakman N. Imperialism. 62 lht	— 20
Wenemaa komm. (e) partei program 28 lht	— 10
Woroshilow, Bubnow, Unschlicht. Töölisteklass ja talurahwa Punawägi. 36 l.	— 25
Ületõlmisel wäerinnal. 145 lht	— 50

KOMINTERNI VI KONGRESS

VI kongress astub kokku ajal, mil käitwad ikka waljumad tormieelsed tuulehood nii üle „haritud maailma“ kui üle igasuguste „paganate maade“ (asumaade ja poolasumaade), mil üheltpoolt kapital teatud määral ära on kinnitanud oma jalgealuse, kuna teiselt poolt teda ikka suurema ärewusega täidab nii „oma“ proletariaadi kui ka orjastatud rahwaste kaswaw aktiivsus.

Osaline stabiliseerumine, mida kapitalistlikes maailmas tunnistama peab, ei ole ära kaotanud majanduslisi kriisid. Raske koormana lasuwad kapitalistlike maade õladel töötatööliliste miljonid, ja ei ole mingit lootust neile tööd anda. Üle kapitalistlike maailma käib tööandjate wõitlus tööliklassi wastu — palkade allasurumise ja tööpäewa pikemakswenitamise sihis, mis aga tähendab klassiwõitluse tule sütitamist ja talle täendawalt põlewa materjali juure lisamist.

Kapitalistlike maade proletariaat wõtab selle jultunud haikalade wäljakutse wastu: ikka pinewamaks läheb wõitlus, mida tööliklass peab oma esimeste elutarwete rahultamise pärast, mis käimas on nii Hindenburgi demokraatlikes wabariigis Saksamaal, kui Inglise kuninglikul asumaal Indias, nii dollariwabariigis Ameerika-Ühisriikides kui Lõuna-Aafrikas.

Mitte üksnes majandusline wõitlus ei tunnista, et meie töölisliikumise uue tõusu algul ja ta esimese laine harjal oleme. Tööliklassi aktiivsus kaswamist kinnitawad elawad, klassiwõitluse hüüdsõnade all ärapeetud meeleealdused 1. mail, mis mõnel pool, näiteks Saksamaal, otse hiiglaulatuse wõtsid; seda näitawad Poola, Prantsuse ja Saksa „demokraatlikud“ walimised, kus kommunistlikud parteid, hoolimata kõigest surwest, kõigest walgest terrorist, hiilgawaid tagajärgi said; uue tõusu algusest kõnelewad ka Saksamaa proletariaate hulgaliselt meeleealdused fashistide jõukoondamise wastu.

Hiinas walmiwad proletariaadi ja müü kehwa rahwa kihtides uued wäljaastumised mõisnikkude ja kindralite wastu. Jaapani üsna warjamata kallale tungimine Hiinamaale, selle okkupeerimine tõstab kahtlemate hulka wõitlustahet Hiinas. Wälismaalaste ike, määratusuur wiletsus, mis kümnete ja sadade miljonite proletariaate ja poolproletariaate elu allpool igasugust inimeswäärilist tasapinda hoiawad, kohutawad kodusõja raskused sünnitawad Hiinas põlewaline hulga, mis warem wõi hiljem hiiglatuleleegid peawad sünnitama, ja selle tulekahju tagajärjel ei saa sündimata jääda Hiina tööliste ning talurahwa rewolutsioonilik-demokraatlik diktatuur.¹ Indias annawad Hiina rewolutsiooni sädemed ikka enam tuld, ja Nõukogude Liidu eeskujul koondab seal ikka suuremaid tööliste ja talurahwa hulke wõitluseks Inglise imperialismi ja „oma“ kurnajate wastu. Ei ole ühtegi asumaad, mida juba „haritud maad“ oma „kultuuriga“ (tööstusega, raudteedega jne), s. o. palgatöö kurnamise abinõudega on õnnistanud. wõi mille talurahwas „korralikult“ on maksude ja kõiksuguste kohustuste alla litsunud, kus suurem ehk wäiksem käärimine puuduks.

V kongressist saadik on Nõukogude Sotsialistlike Wabariikide Liit pikade sammudega sotsialismi poole astunud. Waatamata seesmistele kui ka rahwuswahelistele raskustele, mis siin ära wõita on tulnud ja iga päew wõita tuleb, kaswab uue ühiskonnakorra, sotsialistlike korra wundament. Kui V kongressi ajal (1924) weel tükk maad oli ära käia, et tööstuses, põllumajanduses

¹ Eesolewad read olid juba trükitis, kui ajalehtedes teated ilmusid kommunistide juhatusel tegutsewatest wägedest Jangtse orus, kus mitmed maakonnad (kreisid) kommunistide walitsuse all seiswat. Selle liikumise lipukirjaks olewat juba Hiina Sots. Nõukogude Wabariik ja liikumine ise äratawat õige tõsist tähelpanu eurooplaste ja ameerikaanlaste ajakirjanduses.

ja teistel aladel sõjaeelse tasapinnani jõuda, siis on see tasapind nüüd selja taga, wana tööstuse kordaseadmiselt on N.-Liit täiel määral asunud uuele ehitamisele. Ka töölisklassi seisukord on sõjaeelsest kõrgemal — mitte üksnes sotsiaalse kindlustuse ja kultuurilise tasapinna, waid ka palga- ja muude tööolude asjus. N.-Liit on ainus maa, kus mitte üksnes rewolutsiooni ajal kätewõidetud 8-tunniline tööpäew pole kindlustatud, waid kus nüüd 7-tunnilisele tööpäewale üle minnakse.

Samal ajal on olemas terve rida suuri raskusi, mille ärawõitmiseks tarwis on kogu rahwuswahelise proletariaadi jõudu. Me ei kõnele siin pike-malt seesmistest raskustest, kuid rahwuswahelisas ulatuses, ümberpilratud weriwaenlastest — kapitalistlistest riikidest — ähwardawad töörahwariiki praegu hädaohud enam kui 1924. aastal. Siis olid weel niütelda „uue majanduspoliitika“ (waba kauplemise) mesinädalad, siis tõttas üks kapitalistiline riik teise järel hirmust enamlaste wabariiki tunnistama — *de facto* ja *de jure*. Siis loodeti enamluse sotsiaalse „ümberkaswamise“ wõi vähemalt selle peale, et uus kodanlus N.-Liidu sees tugewaks kaswab ja waeste kapitalistide likwideerijad — metsikud enamlased — omakorda likwideerib. Nüüd peawad isegi kõige napima mõistusega kodanlased (kas wõi näit. mõne Eesti „Waba Maa“ wõi „Päewalehe“ tegijate kaliibrist) seletamise maha jätma, nagu wõiks mingi seesmine jõud (sisemaa kodanlus) N.-Liidus sotsialismi ehitamise seisma panna.

Nüüd jääb rahwuswahelisele kodanlusele ainult üks tee — interwentsiooni tee, sõjariistus kallaletungimine tööliseriigile. Selleks kogub kodanline maailm praegu jõudu, ta sunnib oma sõjariitadlased ja poliitikamehed palawlikult tegutsema et liitusid ja blokkisid luua N.-Liidu wastu. Nad tunnewad isegi et interwentsioon hädaohtlik õnneküttimine on — esiteks sellepärast, et N.-Liidu punawägi ja kogu N.-Liidu töölise ja talurahiwa hulgad oma sotsialistlist isamaad wiimse weretilgani

kaitsewad, teiseks, et imperialistide „oma“ töölise parem osa peremeeste wastu astub; imperialistlised rööwikud isegi kardawad, et sõda N.-Liidu wastu mõnegi maa kapitalistilise walitsuse kukutamisega lõpeb ning selle asemele töölisklassi diktatuuri paneb.

Igatahes seisab sõda imperialistidel enam ehk vähem lähemas päewakorras. Üleilmne proletariaat peab teadma, et sõda N.-Liidu wastu, kui ta puhkeb, kogu maakera proletariaadi ja teiste rõhutute määratu suurt jõupingutust nõuab, kui proletariaat siit wõitjana peab wälja tulema. Samal ajal lähewad wahekorrad imperialistlike riikide eneste wahel ikka terawmaks. Wiimastel nädalatel kaswab pinew seisukord Kauges-Idas, kus Jaapan Hiinamaad tükk-tükilt neelab, teiste saagiahnete — esikätt Ameerika Ühisriikide — kadest ja wiha kaswades. Imperialistilise sõja hädaoht suureneb iga päewaga.

Seda olukorda peab VI kongress hindama ja siit oma edaspidiseks sõjakunstiks ja wõitluswiisiks järeldusi tegema.

Eriliselt tähtsa päewakorra-punktina tuleb nimetada programmi küsimust. Juba see päewakorrapunkt üksi teeb selle kongressi sõna täies mõttes ajalooliseks. Wäljatöötatud programmi-projekt näitab, missuguse tähtsa sõjariista kommunistiline liikumine sellega juure wõidab. Juba see projekt on dokument, mida iga kommunist, iga eelmine proletaarlane peab läbi uurima. Me ei wõi siingi temast mööda minna, ilma et mõne sõnaga ta juures lähemalt peatada.

Programmi projektis antakse ülewaade kapitalistilisele arenemisele, mis praeguse imperialismi ja proletariaadi diktatuuri ajajärgu alguseni on toonud. Ühtlasi antakse siin ülewaade Internatsionaalide ajaloost ning sellest kohast, mis on Kommunistilisel Internatsionaalil sotsialistlikes liikumises („Kommunistiline Internatsionaal . . . waatab enese kui „Kommunistide Ühisuse“ ja Esimese Internatsionaali ajaloolise pärija peale . . .“ „Kommunistiline Internatsionaal“ on ainus rahwus-

waheline jõud, mille programmis seisab proletariaadi diktatuur ja kommunism ning mis warjamata välja astub rahwuwahelise proletarse rewolutsiooni organisatoorina“). Siin antakse kokkuwõttes pilt sellest kriisist, mis tekkis suure imperialistlike sõja tagajärjel, mis sünnitas N.-Liidu, mis wiis üleilmsete wastuolude terawnemisele nii kapitalistlike maade ja N.-Liidu wahel kui ka kapitalistlike riikide eneste wahel.

Projektis antakse kokkuwõtlik kirjeldus Kommunistlike Internatsionaali lõppeesmärgist — kommunistlikest ühiskonnast — ja tema esimestest astmetest: sotsialismist ja üleminekuajajärgust (kapitalismilt sotsialismile) ehk proletariaadi diktatuuri ajajärgust. Esimest korda on kommunistlikest kirjanduses julgelt need arenemisastmed üles joonistatud, mis mõnegi arusaamatuse kõrwaldab ja K. I. programmina ses küsimuses täie selguse loob.

Wäga tähtis on proletariaadi diktatuuri ajajärgu lähem käsitlemine, ta lähem tegewusprogrammi äramääramine. See peatükk on projektis üks huwitawamate, kuna ta kõikide maailma riikide kohta põhijooned annab esimesteks tegewussammudeks diktatuuri teostamise korral. Märgime siin ära kui praegusele ajajärgule kohase nõudmise: kapitalistlikest arenenud maadel paneb proletariaadi diktatuur maksma 7-tunnise tööpäewa. See programmipunkt on täiesti arusaadaw. 8-tunnise tööpäewa nõudmise seadis töölisklass üles mõnikümmend aastat tagasi. Tolleaegse tehnika juures oli see — „õiglase“, täiesti teostataw nõudmine. Nüüdse tehnilise arenemise juures on see nõudmine juba minewiku salwest. N.-Liidu kogemused näitawad, et 7-tunnine tööpäew mitte üksnes võimalik ei ole (ilma et walmistamine langeks), waid et ta töölisklassi elu nõudeks on. Ei ole mingit kahtlust, et arenenud kapitalistlike maade tehnika selle sammu proletariaadi diktatuuri ajal koguni kergelt laseb teostada.

Nimetame programmi tähtsa osana weel peatükki Kominterni strateegia ja taktika (wõitluskunsti ja -wiisi) kohta. Siin antakse hindamine mitmesugustele töölisklassi liikumise wooludele, millega kommunismil tuleb kokku põrgata, märgitakse ära strateegilised põhiülesanded, mis kommunistlike parteid peawad täide saatma (töölisklassi, kehwade talunikude jne enamuse oma poole wõitmine, proletariaadi tegemine kogu rahwahulkade wabastamise eestwõitlejaks kapitali kurnamise alt jne), märgitakse ära taktilised põhiwõtted, mille abil strateegilisi ülesandeid tuleb teostada (osalised, lähemad nõudmised, mis wiivad otsekohesele wõitlusele proletariaadi diktatuuri eest. —

Kominterni programmi projekt on otsekoheseks wäljakutseks kapitalistidele, nende parteidele ja nende agentidele — igasugustele „sotsialistidele“, igasugustele „rahujutlustajatele“. Nagu raske haamriga annab program pähe kõigile hädasotsialistidele, kes kapitalismi sotsialismiks ümberkaswamisest wirisewad. Programm lõpeb Marxi ajalooliste sõnadega: „Kommunistid peawad üleliigseks salata oma waateid ja püüeid. Nad seletawad awalikult, et nende eesmärgid on teostatawad üksnes kogu praeguse ühiskondlike korra wägilwaldse kukutamise teel. Wärisegu walitsewad klassid kommunistlikest rewolutsiooni ees. Proletaarlased wõiwad siin kaotada ainult oma ahelad. Wõita on neil terve maailm. Kõige maade proletaarlased, ühinege!“

Kujutame juba ette, missuguse kodanlaste wihase mõirgamise ja sotside haleda wingumise selle programmi projekti awaldamine ja ta lõpulik kokkuseadmine ja kinnitamine wälja kutsub. Kodanline „demokraatia“ (mõista — walge terror) saab uue dokumendi, mida wõib kasutada süüdistusaktide kokkuseadmisel kommunistide wastu. Ükskõik! Päästa kommunistid kodanluse kohtu käest wõib ainult üleilmse proletarse rewolutsiooni äike.

J. A.

Wiis aastat Nõukogude=Liitu

6. juulil 1923 võttis Üleliiduline Nõukogude Kesktaidesaatekoomitee Sotsialistlike Nõukogude Wabariikide Liidu põhiseaduse wastu, ja seda päewa peetakse sellepärast Nõukogude=Liidu loomise päevaks, kuigi Liit tegelikult juba 1923. a. lõpust saadik nelja iseseiswa wabariigi (Wenemaa, Ukraina, Walgewene ja Taga-Kaukaasia) wastastituse lepingu põhjal tegutses. 6. juuli on seega 7. novembri (25. oktoobri) kõrwal tähtsam Liidu püha.

Meie ei taha siin peatuda küsimuse juures, misjuure tähtsus Nõukogude=Liidul, kui inimsoo ajalooos siamaani tundmata riigiwormil, üldse on, ei taha puudutada Liidu mõtet ja siisu ta üldulatuses, samuti ka mitte ta ülesandeid Liidu enese piirides ja üleilmuses proletaarsetes revolutsioonis. Riikwame siin ainult ühte erilist küsimust Liidu kogusisust — rahwuse küsimust, mis Nõukogude=Liidus omapärase lahendamiseviisi on leidnud.

Nagu paljugi enamlaste põhiopetust, on ka nende seisukoht rahwuse küsimuses mitmest ja mitmest palawast puhastamisest läbi käinud, tal on mõndagi korda ennast kõige ägedamate waenlaste kui ta kõige heatahtlikumate selfimeeste wastu kaitsia. Ja ta on enese „läbi lõõnud“ niihästi teoreetiliselt kui ka praktikas. Enamlaste partei — ja järjekindlal selgel kujul ainult tema — seab rahwuse küsimuse lahendamise põhindudeks üles juhtmõtte: rahwaste waba enesemääramise õigus — kuni riigist lahkulõõmiseni. Tõsi, rahwaste enesemääramise õigus seab ka II Internatsionaalki parteide programmides ühel wõi teisel kujul paberil, kuid ükski sotsialistiline partei ei ole sellele nõudele ligilähedaliski seda siisu annud, mis enamlastel, ükski neist ei taha enesemääramisest riigist lahkulõõmise mõttes kuulda. Ja see on arusaadaw. Kuidas wõiksid näiteks imperialistlike riikide (nagu Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia) sotsialistid, selle juhtiwad read, mõjuwam liht, see tööliste aristokraatia, oma wõrdlemisi just kõrgema palga just asumaade rahwaste kurnamisest saab, nende rahwaste iseseiswusega leppida. Need kihid sots.-dem. parteides on sellepärast eluliselt sellest hurwitatud et rahwuse

küsimas mitte enamlaste nõudmise järele lahendatud ei saaks. Nad kirjutawad sellepärast kõitsugu wõimalikke ja wõimatuid rohutähti rahwuse küsimuse lahendamiseks, annawad rahwaste enesemääramise mõistele igasugu seletust, kuid mingil tingimisel mitte niisugust, mida see mõiste igale lihtsamalegi mõistusele otseskohe ja selgesti ütleb: enesemääramine wõiks ja peaks ju loomulikult seda tähendama, et määrata tõeste ise oma saatuse üle otsustab, et kellelgi teisel seal enam sõna wahela ütelda ei tohiks olla, see tähendab, enesemääramise õigus peab ulatama kuni riigist lahkulõõmiseni, ise oma riigi asutamiseni.

Kuid kapitalistlike maade sotsialistide huwid enesemääramisele seesugust seletust anda ei luba, weel wähem lubawad seda kapitalistlike rõõwikute huwid. Mis jääks Inglismaast üle kui ta asumaadel seesugune enesemääramise õigus oleks? Wõi Hollandist? Kuidas mõirags Prantsuse, Itaalia, isegi Ameerika Ühisriikide imperialism kui talt nõutaks et ta oma asumaade rõõwimisest ja rõhumisest peaks lahki üttema. Ja kui Inglise imperialism nüüd siiski sellega leppima peab et osa ta asumaid (Dominionid), nagu Austraalia, Kanada, Lõuna-Aafrika riigid, endid samu-samult Inglise poliitilise ja majandulise mõju alt wabastawad, siis kannatab ta seda — kuigi hambaid kiristates — ainult sellepärast et tal jõudu ei jaksu oluliselt ja siisuliselt iseseiswaks kaswanud maid enam kinni pidada. Me teame aga ka et Inglismaa omal ajal Ühisriikide wastu 7 aastat sõda pidas, kui need endid iseseiswaks julgisid kuulutada.

Nagu paljudes muudestki küsimustes jattuwad ka siin II Internatsionaali juhtiwad kildkonna huwid kapitalistide huwidega kokku. Sellepärast jääwad nad rahwaste küsimuses poolele teele ja kõnelewad parremal juhtumisel ainult „kultuurilisest omawalitsusest“, tihhi aga, nagu näit. Inglise töölisteerafond India rahwaste ja Hollandi sotsialistid Indoneesia rahwaste kohta, minnakse enesemääramise küsimusest kaugelt ringi möõda et mitte seda walusat kohta puudutada.

Kas saab aga juttu olla rahwa tõelisest wabanemisest kui tal seesugust enesemääramise õigust ei ole? Müüdugi ei saa. Isegi sel juhumiisel kui rahwas ise ei tahakski lahku lüüa, mõjub teadmine et ta lahku- löömise küsimuses waba ei ole, halwawalt ta teadwusele ja jätab sügawa umbusalduse walitsewa rahwa wastu ta hingesse. See umbusaldus ei lasse aga kunagi teda walitsewa rahwaga wabalt, awalikult käsitäes käia.

Nõukogude walitus, kes ainult rahwaste wadatahtlutele liidule wõis rajaneda, liidule, mille aluspõhjaks omatorda täielit wastastikune usaldus peab olema, astus sellepärast Wenemaa rahwaste wabastamises sammu, mida ükski kapitalistlik riik, olgu ta kui „demokraatlik“ tahes, kunagi ei astu ega wõidgi astuda: ühes oma estimestest dekreetidest pärast wõiamõtmist (now. algul 1917) tunnistas ta kõigile endise Weneriigi rahwastele täielitu waba enesemääramise õiguse — kuni riigist lahku- löömise õiguseni.

Rahulemata on ka siin üks kapitalistlike riigi wõimuaparadi osadest, mille põhjaliku purustamist juba Marx sotsialistilises revolutsioonis wajalikeks pidas kui eeltingimist uue riigitorra loomiseks, proletaarje riigi korraldamiseks. Ja neil wares- meil hakkas nõukogude walitus ta rahwus- listelt Nõukogude riiki asutama. Nõukogude walitus wõis seda teha, sest ta ei põhjene mitte rahwaste kurnamisel waid nende wabal taas- ja koostöö; tal ei ole huwi rahwaste õiguslikest, majanduslikest ja waimlikest surumistest waid kõikide rahwaste igatiükses arenemises ja tõusus näeb ta üldise edu, nõukogude wõimu, sotsialistilise ehitamisetöö wõimaluse panli.

Ja kuidas on nõukogude walitus seda ülesannet teostanud, misõiguseid tagajärgi on see rahwuseluküsimuse lahendamise wiis annud?

Meie ei saa lühikeses artiklis ülewaadet anda Nõukogude-Liidu rahwuslikest tööst ja selle tagajärgebest, aga juba pill Liidu poliitilise ja administratiivsesse korraldusse ja koosseisu näitab meile kodaanlistes riikides tundmata pilti. Seesugust enam wõi vähem iseseiswate riikide rägaskitku nagu siin ei leiame meie kufagil. Ka kõige pisematel rahwastel, mille arv ainult mõne tuhandeni ulatab, on wõimalus

olnud oma riigikest lüüa, ja mitte wäline suund ei ole teda Liitu ajanud waid arusaamine et tal siin sajarõdsest suuremad wõimalused on edenemiseks kui neid iseseiswana töötades oleks olnud.

Mis oleksid juutnud oma jõuga korda saata need kultuurilised mahajäänud, tsaarwalituse surwepoliitika mõjul wäljasu- mise teele sattunud Siberi rahwad, kes laialipillatult taigades elawad, kel ei kooli ega kirjondust, tjeegi oma kirjatahti ei olnud. Wäga wähe küll. Müüd on nad Liidu üldisesse kultuuratöö wõrku tõmma- tud, neile on muretsetud oma kiri, on asutatud koolid, antakse oma keeles kirjan- dust wälja, walmistatakse haridusetegelesi, püütakse tsaarismi ajal sissejuurdunud wõi wanast ajast päritud komberd, mis edasi- jõudmist, wabanemist takistawad, kaotada.

Wõi wõtame Kaukaasia rahwad, kes tsaarwalituse ajal üldiselt raste surwe all ägasid. Tsaarwalitus oli nad pita- lise ja werise sõjaga alla heitnud ja pidas neid wägivallega orjuses. Keegi ei hoo- linud nende majanduslikest ega kultuur- listest huwidest. Wastupidi, neid püüti pimeduses hoida, nende rahwuslike ise- teadwust maha suruda, neid wastamisi üksteist häwitama kihutada. Müüd on isegi kõige wäiksemgi neist oma riigitege asu- tanud (Schapsugia, 5 tuhande elanikuga üldse kõige wäiksem riik Liidus). Selle riigikeste elanikkude hulgas oli alles mõni aasta tagasi ainult 30 kirjaõstajat. Müüd on Schapsugias 12 esimese astme kooli, ja umbes pooled elanikud on lugema ja kir- jutama õppinud. Schapsugias käib oma ajaleht, on oma lugemisewad. Arstiabi, mida enne ainult „tarkadelt“ ositi, anna- wad nüüd arst ja welskerid. Kümmed noored õpivad wäljas kõrgemates õpe- asutuskes. Et Schapsugias ka telefon, raadio jne ei puudu, on arusaadaw, kui- das saaks meieaja kultuur ilma nendeta läbi.

Samasugust kultuuratõusu pilti näeme Dssetias, Kabardias, Tschetchnjäs jt Põhja- Kaukaasia wäikeses rahwuslistes waba- riikides.

Majanduslike arenemiseega on lugu samasugune. Põhja-Dssetias on 28 tuh- runtkilomeetri juurune Digori kiltmaa (kõrge tasandik), kõige wiljatandwama pinnaga, kuid seisib siiamaanit tarwitamata,

sest et wesi puudus. Nastakümneid tegid kohalikud elanikud katseid Uruha jõe wett kaanali kaudu kohale juhtida, kuid jõud oli wäike, raskused suured, katseid jäidki katseteks ja maa tühjaks. Nüüd on ammu igatsetud lootus täide minemas. Nõukogude walitjuse toetusel asuti kaanali kaewama. Rogu Osjetia elanikud, noored ja wanad, wõtsid waimustusega tööst osa. Paari kuu pärast woolab Uruha wesi Digori tasanditule ja teeb selle kohalikuks wiljaaidaks. Juba nüüd on asutamisel määratu ühismajapidamine 18 000 tiinulisel maaalal. See ühendaks 2500 peret ja annaks wõimaluse maapidamises kõige uuemaid teaduse ja tehnikat saawutusi kasutada. Restwalitjuse on ühismajapidamise fikseerimiseks ligi miljoni rubla määratud.¹

Digori kaanal ei ole ainuke. Stschalina kaanal, mis 2000 ruutkilomeetri suurust Tschetschnja nõgustikku niisutab ja 30 000 inimesele elamiswõimaluse annab, on juba walmis, Kabardas on kümnekond kaanali tegemises, mis 25 000 tiinu maad niisutawad. Alhonschurti oru niisutamisesüsteem arwas üle 150 000 tiinu wiljarikast maad harimiseks ja annab ülespidamiseks enam kui 100 000 inimesele.

See on ainult wäike osa sellest majanduslikest töusust, neist sammudest, mis Põhja-Kaukasia wäikesed rahvusliked wabariigid Nõukogude-Ühdu keskkohta toetusel on suutnud teostada — juba teostada, selle mõne lähilise aastaga, mil ülesehitamise töö Ühdu üldise on wõimalik olnud. Ja et see majanduse töstmise lõppu ei tähenda, näitawad kawatjused, mille järele Kaukasia majanduse töstmiseks miljardilised summad on ette nähtud.

Meie tõine juhtumisi kättepuntunud näited Kaukasia rahwaste ja wabariikide arenemisest. Nimetatime Siberi rahwaste kultuurilist töusu. Kuid seesama poliitika on massiw kõigi rahwusliste riikide ja ka vähemusrahwaste kohta, kes koos ei ela ja sellepärast oma riiki asutada ei saa. Mäledame ju misjuguist poliitikat tsariwalitjuse vähemusrahwaste asjus ajas. Nende majanduslikes elus walitjes üldine jõukate eesõigustamine ja kehwmate mahajurumine; ühtikud kulatub töusid hullade

turjadel tansides. Hariduslikele puüetele tehti igasuguseid tõkmeid. Isegi truualamiliselt lõmitajatele ja kintsukaapijatele todanlastele lubati suure nurumise järele Gesti kool asutada. Et nüüd kulakute eesõigused kaotatud on, nende wõimu igal sammul maha surutakse, kehwmaid ringkondi selle wastu igati tösta puütakse, sellest ei maksa pikemalt rääkidagi, see on Nõukogude-Ühdu üldine poliitika. Kuid iseäranis paistab wähe endise ajaga filma hariduse alal. Seal, kus vähemusrahwust tsari ajal wõõraslasteks peeti, neile paremal juhtumil ainult kotte pererahwa peolt laua alla heideti, näeme nüüd et näiteks Gesti koolidele õpetajate (raamatute jm) muresemiseks peale üldiste, teistega ühtlaselt antawate summade isegi weel erilisi lisasummasid määratakse. Omaeelse koolihariduse wõimaldamiseks on esimese astme koolidest kaswamas rida teise astme kooli (endised keskkoolid), õpetajate ettevalmistamiseks töötaw pedagoogiline tehnikum ja isegi pedag. instituudi Gesti keele ja kultuura osakond õpetajate ettevalmistamiseks II astme koolidele. Kõrgemat poliitilist ettevalmistust annab Lääne Töör. Kommun. Ülikooli Gesti Sektor (osakond).

Juba neistki lähitestest näidetest on selge kuidas, misjuguistel pöhimõtetel ja misjuguiste tagajärgedega Nõukogude-Ühit rahwuse küsimust lahendab. Kuna todanlikes maad rahwuseküsimuse lahendamises kunagi kultuurautonoomiasit kaugemale ei ole saanud ja selle tagajärjel rahwusline küsimus neis riikides alaliselt kokkupõrgete allikas on, rääkimata neist maadest, kus teisi rahwad kõige juhtunuma wägivalllaga rõhutakse ja wägistatakse, nagu seda hiljuti Poolas walgewene Gromada purustamisel nägime, on Nõukogude-Ühit pinna leidnud, millel kõik Ühdu rahwad üksteist toetades wõiwad koos töötada. Samal ajal kui näiteks Gestis rahwusehullustuse apostlid (Sommerid jt) sifeministeeriumi salasummade toetusel piiriäärjates maakondades vähemusrahwuste seas meeletut ümberrahwustamise poliitikat ajawat, toetab Nõukogude-Ühdu walitjuse igapidi ühtikute rahwuste kultuurapuüdeid, ja teeb seda, arusaadawalt, awaliktult ja awaliktude summadega, sest see töö, see rahwusepoliitika ei tarda päewawalguist, nagu Petseri-apostili Sommeri ja ta kaaslaste töö Gestis.

¹ W.: „Prawda“, nr 151, 1. 7. 28.

Nõukogude-Viit on leidnud ainuteise õige tee rahvuseühendamiseks ja ta võib seda teed käia ning käib seda, sest tal ei ole mingit vajadust rahvusi kurnata ja rõhuda, kuna ta igasuguse orjastamise- ja rõhumisepoliitika otsa on teinud. Ja see — nimelt rahvuseühendamise lahendamise võimalus — ei ole mitte üks

wähematest nõukogude korra võitudest. Wastupidi — see näitab kõigi maade rahwastele, iseäranis rõhutatud ja kurnatud rahwastele, misjuures teel võimalik on ammuigatsetud eesmärgile, kõikide rahwaste jõbralikule, üksteist toetavale ja aitavale koostööle, tõelise rahwaste rahu teostamisele jõuda.

H. P.

Talurahwas ja wõitlus töörahwa wõimu eest

Just 1852. aastal kirjutas Karl Marx, et „Napoleoni restauratsioonist (wana korra uuesti maksmapanemisest) meeleheitleni pettunud Prantsuse talupoeg loobub ka usust oma maatükki sisse, puruneb kogu riikline ehitus, mis rajatud talurahwa maaomandusele, ja proletaarne rewolutsioon saab koori (kaaslauljad), ilma milleta tema soolo kõikidel talurahwamaadel luigelauluks muutub.“¹

Mida see Marxi kirjutus tähendab? Marx ütleb siin selgesti et proletaarne rewolutsioon kõikidel talurahwamaadel ilma talurahwa-koorita luigelauluks muutub, see tähendab, et proletaarne rewolutsioon talurahwamaadel ilma talurahwa toetuseta, ilma talurahwa-kooris wõimajik ei ole.

Marksism ja leninism, mis rewolutsiooni kõiki õpetundisid wiimase paari aastasaja kestel arwesse wõtab, on talurahwa küsimust proletaarses rewolutsioonis analuseerinud ning proletariaadile ja talurahwale täpse ja kindla õpetuse annud töörahwa wõimu eest wõitlemiseks. Iseäranis rikkalikke õpetunde annawad siin Suure Oktoobrirewolutsiooni wõitlus-kogemused.

Proletaarses rewolutsioonis on tänapäew talurahwa küsimusel määratu suur ja tihti otsustaw tähtsus, eeskätt muidugi talurahwa enamusega maadel. Sellepärast peab iga rewolutsionäär, iga kommunistilise partei ja kommunistilise noorsooühingu liige, õieti aru saama mis-

sugnst osa talurahwas wõitluses töörahwa wõimu eest etendab.

Rewolutsiooni arenemise käik Wenemaal kinnitab, et talurahwas wõitluses töörahwa wõimu eest proletariaadi liitlane võib olla ja ongi. Wene rewolutsioonis tegi talurahwas läbi kolm proletariaadi ja talurahwa wõitlusliidu arenemiseastet.

Esimese ajajärgu iseäralduseks oli see asjaolu, et wõimu wõtmisel Oktoobris — proletariaat kogu talurahwa peale toetus, kes ühises wäerinnas proletariaadiga wõitlusele mõisnikkude ja kodanluse wastu läks. See wõitlus ühendas kehwa töötawa talurahwa, kes ennast wõõra tööjõu kurnamisest ei elata. See wõitlus ühendas ka jõukama talurahwa ja isegi kõige rikkamad talurahwakihid, kes ilma wõõra tööjõu kurnamiseta läbi ei saa.

Rewolutsioonilist proletariaati toetas Wenemaal mitme kuu kestel kogu talurahwas. See on ajaloolik fakt, see on esimene tööliklassi ja talurahwa liidu ajajärk.

Leenin kirjutas seda ajajärku hinnates, et „mitte üheski kapitalistlikes riigis ei ole see wõimalik“, et proletariaat end kogu talurahwa peale toetaks. See-sugune proletariaadi liit talurahwaga sai wõimalikuks ja püsis ainult niikaua kuni proletaarse rewolutsiooni sotsialistlikud korraldused piirdusid ainult linnaga, puudutasid ainult linna majandust, kuna maal veel kodanlist rewolutsiooni lõpule wiidi. Kui aga sotsialistliku rewolutsiooni arenemine linnast maale ulatas, kui süvenes klassiwõitlus ka maal, lan-

¹ Karl Marx: „18. Brümair“ 1852. a. Marxi ja Engelsi nimelise Instituudi väljaanne, 1926. a. Marksisti raamatukogu, wihk VII, lhk 105.

ges talurahwas kohe kahte leeri: tema jõukam osa, peasjalikult külakurnajad ja nende pooldajad, astusid proletaarse rewolutsiooni vastu, läksid seega ka tema juhi, proletariaadi, vastu. Talurahwa kehwad kihid löid kindla liidu töölisklassiga külakurnajate vastu ja algasid wõitlust selleks et maarewolutsiooni üldtalurahwa rewolutsioonist kehwikute rewolutsiooniks, wõitluseks mõisnikkude ja külakurnajate vastu muuta. Seesugune rewolutsioon algas maal 1918. aasta suwel kehwikute komiteede moodustamisega. Siit algab tööliste ja talurahwa liidu teine arenemiseaste."

See ajajärk kindlustas proletariaadi ja kehwtalurahwa liitu. Wõitluse terawots oli külakurnajate vastu juhitud, kellega kodusõda peeti, sest külakurnajad muutusid kontrrewolutsiooni sisemiseks tagawarawäeks, toetasid mõisnikke ja kapitaliste, kes wõõraste jõudude — wäliseinterwentsiooni — abil oma wõimu Wenemaal tahtsid maksma panna. Kesktalurahwas oli teelahkmel. Ta seisis kahe tule wahel. Tihti langes ka tema pihta löökisid, mis olid külakurnajate vastu juhitud. Rewolutsioon andis temale wõrdlemisi vähem kui kehwtalurahwale. Sellepärast ei wõinud ta ka kohe proletariaadi ja kehwtalurahwa leeri poole lüüa. Proletariaat piirdus sel ajal kesktalurahwa neutraliseerimisega, see tähendab katsus teda niisugusesse seisukorda asetada et ta aktiivselt külakurnajaid ei toetaks, proletariaadi ja kehwtalurahwa vastu wälja ei astuks. See läks proletariaadil korda. Kodusõda aitas selleks suuresti kaasa, sest igalpool, kus kontrrewolutsioon ajutiselt wõitis, pöördus ta ka kesktalurahwa vastu. Kesktalurahwas jäi erapooletuks ja hakkas isegi kindlamini proletariaati toetama, kui ta nägi, et proletariaat suudab otsustawalt mõisnikkude ja külakurnajate vastu wõidelda ja talurahwa keh Wade hulkade kui ka kesktalurahwa seisukorda parandada, tema huwisid kaitsta ja talle õiget teed näidata oma majapidamiste tõstmiseks. Proletariaadi ja kehwtalurahwa liit sai tugewaks. Mõisnikkude maad wõõrandati ja nad läksid peasjalikult maataameeste ja kehwtalurahwa kätte.

Järgmine tabel kujutab talumajapidamiste suuruse tasandumise protsessi mõisnikkude ja külakurnajate maade jagamise arwel:

majapidamiste protsent:

Aasta	Ilma külwipinnata	Külwipinda kuni 2 tiinu	Külwipinda 2—10 tiinu	Külwipinda üle 10 tiinu
1917	10,6	30,4	55,3	3,7
1920	4,7	47,9	46,9	0,5

Nagu sellest tabelist näha, wähenes ilma külwipinnata majapidamiste arw enam kui 2 korda. Arusaadaw et suurem osa neist järgmisse rühma tõusis. Weel tuntawamalt wähenes suuremate majapidamiste arw — 7 korda. Seesugune on üldine kokkuwõtlik pilt kehwtalurahwa rewolutsiooni tagajärgedest maal, mille tõttu wähenes ilma külwipinnata ja suurtalumajapidamiste osa ja kaswas kesktalurahwa majapidamiste erikaal. Kesktalurahwas sai seega talurahwa põhikihtiks. Sellest oli tingitud tarwidus proletariaadi ja talurahwa liidu aluseid ümber korraldada. Majandusline ja poliitiline alus selleks oli olemas keskmikuga ühtlustunud kehwtalurahwa näol. Kehwikud saiwad rewolutsiooni tagajärjel rikkamaks, külakurnajad jäiwad waesemaks, nii et nii ühed kui ka teised lähenesid keskmisele talurahwale. Iseäranis tähtis oli aga see, et wahe kahe otsustawa talurahwarühma wahel tasandus. Selle tõttu wõis proletariaat, toetudes kindlale majanduslisele ja poliitilisele liidule kehwikuga, kindlat liitu looma hakata kesktalurahwaga liitu, mis juhitud oli külakurnajate vastu. Nüüd oli wähe sellest et kesktalurahwas ainult erapooletuks jäi. Nüüd oli tarwis konkreetselt wälja töötada põhireeglid ja näpunäited, et kindlat alust luua kommunistlikule ühiskonnale. Selleks tõmbas proletariaadi ja kehwikute liit oma mõju alla ka kesktalurahwa. Siit peale algab proletariaadi ja talurahwa liidu arenemise kolmas ajajärk, mida nimetatakse proletariaadi ja kehwtalurahwa liiduks kesktalurahwaga. See proletariaadi ja talurahwa liit püsib Nõukogude liidus weel tänapäew. Ta on proletariaadi diktatuuri üks lahutamata osa

Nõukogude-Liidus, kus talurahwas on rõhuwas enamuses.

Need on üldjooned proletariaadi ja talurahwa liidu arenemise käigust Wene-maal. Peale esimese ajajärgu, mida üheski kapitalistlikus riigis enam wõimalik ei ole teostada, on teine ja kolmas ajajärk paratamata tarwilikud proletaar-se rewolutsiooni arenemiseastmed, mida kõigi maade kommunistlised parteid peawad oskama iga maa konkreetsetes wõitlustingimustes, wastawa olukorra juures, ära kasutada, et proletariaadi diktatuuri kindlustada. Need arenemiseastmed wõitluses töörahwa wõimu eesi tuleb proletariaadil läbi teha osalt wõimuwõtmise juures, osalt pärast wõimuwõtmist.

Kuid wõitluses töörahwa wõimu eest on rewolutsioonilisel proletariaadil kõige pealt tähtis ja tingimata tarwilik, iseäranis kõigil talurahwa enamusega maadel, enesele kurnatud ja töötawa talurahwa kihtide poolehoid kindlustada.

„Maatöõrahwa kurnatud hulgad, keda linna proletariaat wõitlusele wiima, wõi kõige vähemalt oma poole tõmbama peab, esinewad kapitalistlikel maadel järgmistele kihtidele: esiteks, maatöõlised (põllutöõlised), palgatöõlised (aasta-, kuu-, päewatöõlised, rändawad töõlised); teiseks, proletaarlased ehk maalapidajad; kolmandaks, wäikemaapidajad, see on põllumehed, kes kui wäikekohtade omanikud wõi rentnikud ilma wõõra töõjõu palkamata oma perekonna ja majapidamise tarweid täidawad.“

„Kokkuwõetult sünnitawad need kolm talurahwa gruppi kõigil maal maaelanike enamuse. Sellepärast on proletaar-se pöõre lõpulik kordaminek niihästi linnades, kui ka maal kindlustatud.“¹

Niisugune on Kommunistilise Internatsionaali seisukoht, mis kindlaks on määratud Kominterni II kongressi põhilausestes maaküsimuse kohta (Leenini kirjutatud) ja mis sisuliselt kõikides küsimustes täitsa wastab Marxi ja Engelsi seisukohtadele talurahwa küsimuses.

Need Kommunistilise Internatsionaali kongressi otsused on wankumata juht-

nõõriks kõigi maade kommunistlikele parteidele nende wõitluses talurahwa pärast, et talurahwast wõitlusesse tõmata töörahwa wõimu eest ja kodanluse kukutamiseks.

Laialt leidub aga ka wastupidist arwamist, mille kandjaks on peaaesjalikult kõigi maade sotsialdemokraadid ja teised wäikekodanlised parteid. Need seletawad ja õpetawad et talurahwa enamusega maadel proletariaat ei wõi ega suuda wõimu oma kätte wõtta, sest et ta rahwa hulgas vähemuses on. Marxi, Engelsi ja Leenini õpetus kinnitab, ja seda tõendawad ka oktoobrirewolutsiooni õpetunnid, et sotsiaaldemokraatia ja tema sabassõrkijate waated ekslikud ja äraandlikud on. Sotsidega waieldes kirjutab Leenin selle küsimuse üle:

„Oletame, et niisugune ajalooline olukord tekkis (sõda, agraarkriis jne), et maal, kus proletariaat vähemuses on, ta siiski wõimaluse saab töötawate hulkade enamuse enese ümber koon-dada — mispärast ei peaks ta siis wõimu mitte wõtma.“

Wenemaa oktoobrirewolutsioon kinnitas seda Leenini oletust, tõendas et Leeninil õigus oli ning tegi temast proletaar-se rewolutsiooni seaduse, mis maksew on kõikide talurahwa enamusega maade kohta. Eelpool nägime, et ka Marx samal seisukohal seisib kui ta 1852. a. kirjutab et „proletaarne rewolutsioon saab koori (kaaswõitlejad talurahwa näol J. R.), ilma milleta tema soolo kõigil talurahwa enamusega maadel luigelauluks muutub.“

Wastupidine arwamine seisab aga ülewal ainult: „esiteks kodanlise teaduse ja arwustiku kawakindla pettuse peal, mis kõigi abinõudega sügawat kuristikku nimetatud klasside (maa kehwide kihtide — maaproletariaadi, poolproletaarlaste ja wäikemaapidajate — J. R.) ja kurnajate suurmaaomanikkude ja kapitalistide wahel, niisama ka poolproletaarlaste ja wäikemaapidajate wahel ühelt — ja suurtalunikkude wahel teiselt-poolt püüab maha salata. Teiseks hoiab seda arwamist ülewal II Internatsionaali kangelaste ja imperialistlike eesõigus-tega rikutud „töõlistearistokraatia“ eskamatus ja tahtmatus maatöõrahwa hulgas

¹ „Kommunistilise Internatsionaali resolutsioonid ja põhikiri.“ EKP. KK. kirjastus. Töõrahwakirjandus nr 48, lhk 61—70.

tõeliselt proletaarlist rewolutsioonilist propaganda, agitatsiooni- ja organiseerimistööd teha. Paendlaste terve tähelepanu oli ja on pööratud kodanlusega, seal hulgas ka suur- ja kesktalunikkudega, teoorialise ja praktilise kokkuleppe väljatöötamisele, mitte aga sellele, kuidas proletariaat kodanlise walitsuse ja kodanluse rewolutsiooniliselt kukutaks.¹

Eesti sotsiaaläraandjad ei ole siin mingisuguseks erandiks. Nad ei rehkenda üldse rewolutsioonilise wõitlusega, eriti aga talurahwa kehwade kihtidega, kui rewolutsioonilise teguriga töörahwa wõitluses wõimu eest. Neile on talurahwas ainult hääletamise masinaks, hääletamise materjaliks, kelle abil nad riigikogus enestele sooje kohti püüawad kindlustada.

Rewolutsioonilise töörahwa ülesandeks on sotside äraandlikkust talurahwa küsimuses järjekindlalt paljastada ja plaanikindlalt wõitlust organiseerida kehwatalurahwa oma mõju alla tõmbamiseks, et teda wõitlusele wiia tööliste ja talurahwa walitsuse maksmapanemiseks.

Mitte ainult iga kommunistilise partei ja kommunistilise noorsooühingu liige waid ka iga rewolutsiooniline töörahwapere liige peab mõistma et wõitlusest tööliste ja talurahwa walitsuse eest ei pea mitte üksnes linna- ja maaproletariaat osa wõtma waid ka kehwemat talurahwakihid (poolproletaarlased ja wäikemaapidajad).

Eestis on niisugusteks talurahwa kihtideks saunikud, pöpsnikud, hingemaapidajad, kandikohapidajad, maalapi-rentnikud era- ja riigimaadel, suurem osa kalurisi, kui ka wäikemaapidajad oma wõi rendimaadel. 1925. aasta põllumajapidamiste üleskirjutuse andmetel on Eestis: 1) majapidamisi, kus põllutöö esineb kõrvaltööna — 21.883 ehk 17,3% talumajapidamiste üldarwust; 2) wäikekohte, kus põllutöö majapidamises esineb peatööna, kuid perekonnale täit ülespidamist ei anna ja sellepärast kõrvaltööd tuleb teha — 19.420 ehk 15,3 protsendi talumajapidamiste üldarwust; 3) keskmisest wäiksemaid talukohte, kus

perekonna töö kõik oma majapidamistes ära kulub — ühe-hobuse-kohad — 32.025 ehk 25,3 protsenti talumajapidamiste üldarwust.

Arusaadaw et seda kodanluse statistikute¹ taludelliigitust talukohtade suuruse järele (tiinudes) küllaldaseks, täpsiks, ega õigeks talurahwa kihinemise äramäärajaks ei saa pidada, sest tihti on mõned suurmaaga talukohad tegelikult wäike- ja kehwmajapidamised, sest neil on palju kõlbmata maad, soosid, rabasid, kadastikke jne, kuna kõlbulikke põllumajanduslist maad wähe on.

Kui eelpool toodud kolme talumajapidamiste rühma nende põhimõtteliste seisukohtadega wõrrelda, mis Kominterni II kongressi põhilausestes maa-küsimuse kohta on kehwatalurahwa mõiste all kindlaks määratud, siis on esimene ja teine liik majapidamisi poolproletaarlaste majapidamised, kokku 41.303 majapidamist ehk 32,6 protsenti talumajapidamiste üldarwust, kuna kolmandasse liiki kuuluwaid majapidamisi on 32.025 ehk 25,3 protsenti talumajapidamiste üldarwust. Nii tõuseb kehwatalurahwa majapidamiste arw Eestis 73.328 peale, mis 57,9 protsenti talumajapidamiste üldarwust wälja teeb. Seega on üle poole (57,9%) talumajapidamisi kehwikute majapidamised, sellepärast wõime kinnitada (kuigi üldrahwalugemise andmed rahwa ühiskondlise tööala ja kihinemise kohta seda täpselt ei wõimalda, sest seal on B rühma arwatud ka osa kesktalurahwast, kes wõrrast tööjõudu ei tarwita ühes poolproletaarlastega ja wäikemaapidajatega), et põllumajandusline proletariaat (123.364 inim. ehk 19% põllumajanduslisest rahwaüldarwust) ühes kehwatalurahwaga Eesti maaelanikkude hulgas rõhuwas enamuses on ja sellepärast proletaarse pööre lõpulik kordaminek ka Eestis niihästi linnades kui ka maal on kindlustatud.

Kuid kahtlemata on Eestis, kus kodanline rewolutsioon suurmaoanduse wõõrandamise ja tükeldamisega feodaalse korra jäänused ja wahekorrad

¹ Waata: J. Kurkus. Talundite arw ja koosseis Eestis. Eesti Statistika Kuukiri, 1926. a. m. 50.

likwideeris, kus agraarrewolutsiooni väljawaated külakehwikute laialdase maarewolutsiooni mõttes kaunis kitsaks on jäänud, mõisate tükeldamisega maaproletariaat deklasseerus — laiali walgus — Eestis on maaproletariaadi ja kehwtalurahwa wõitlusele wiimine kodanluse kukutamiseks kui ka tema wõitmine proletaarse pööre teostamiseks palju raskem, kui näiteks Wenemaal üldiselt ja ka Eestis märtsi- ja oktoobrirewolutsiooni. Siin olid külakehwikute rewolutsiooni arendamiseks maal suuremad wõimalused kui praegu Eestis, sest proletaarne pööre oleks annud siis talurahwa keh Wadele üle poole kogu maast (58%), mis mõisnikkude eraomandus oli. Nüüd on aga talurahwas, seal hulgas ka kõrgemad sõjawäelased, ametnikud ja osalt ka end. mõisatöölised, kodanlise rewolutsiooni läbi suuremad woi vähemad maatükid kasutamiseks saanud, mis suure osa maa-saajatest esialgu kodanlise riigiwõimu vastu lojaalseks ehk vähemalt passiivseks tegi. Selle tõttu sai kodanlus aega „hinge tagasitõmbamiseks“ wõitluses rewolutsioonilise töörahwa vastu, sai kahtlemata oma mõju talurahwa hulkades kindlustada ja temast omale tagawarawäge luua, mis teiselt poolt proletariaadi wõitlusliitu talurahwa hulkadega kahtlemata nõrgestas.

Kuid kodanluse talurahwa-kurnamise poliitika (kõrgete laenuprotsentide, põllusaaduste väljawaadest saadawa suure wahekasu, kõrgete kaitsetoilitide ja „kääride“, see on tööstusesaaduste ja põllusaaduste hindade suure wahe näol jne ühes alaliselt kaswawa kõrge maksukoormaga ja põllumajanduslise kriisiga on loonud maal niisuguse olukorra, kus linnaproletariaat wõimaluse saab enese ümber töörahwa hulkade enamust koondata. Proletaarse pööre lõpulik kordaminek on aga ainult siis kindlustatud:

1) kui selle olukorra sunnil tekkib rewolutsiooniline meeleolu ja kaswab hulkade aktiivsus, kui hulgad näewad ja arusaawad et nad wanamoodi enam elada ei saa ja proletaarse rewolutsiooni wõidu eest — tööliste ja talurahwa walitsuse eest walmis on sõjariist käes wõitlusele minema, et kodanlist walit-

sust kukutada ja kodanlust häwitada;

2) kui linna- ja maaproletariaat end hästi on organiseerinud, kui rewolutsiooniline kommunistiline partei proletariaadi enamuse enese poole on wõitnud;

3) kui tekkib niisugune olukord (sõda, agraarkriis, jne), kus linnaproletariaadil wõimalikuks saab töötawaid ja kurnatuid hulkasid maal wõitlusele wiia ehk igal juhtumisel oma poole wõita (nendega ühist wõitluswäerinda luua linnakodanluse ja külakurnajate wõimu kukutamiseks ja kodanluse häwitamiseks) ning kesktalurahwast neutraalseerida.

See tähendab, et proletariaat peab otsustawa wõitluse silmapilguka kehwtalurahwa oma mõju alla tõmbama, keskkihid erapooletuks tegema, s.o. talurahwa rõhuwa enamuse kodanluse juhtimise alt wabastama, ta kehwmad kihid oma juhtimise alla wõtma, ja nad ühes linna- ja maaproletariaadiga wõitlusesse wiima töörahwa wõimu eest.

Et seda kätte saada tuleb rewolutsioonilisel proletariaadil peale eneseorganiseerimise ka tööd talurahwa hulkades kõwendada. Talurahwas ise ei ole suuteline oma saatust määrama, sest talurahwas kujutab enesest jõudu, mis kõigub proletariaadi ja kodanluse juhtimise wahel. See on jõud, mis „töö ja kapitali terawast wõitlusest iga päew osa ei wõtta, kooli läbi ei ole teinud, keda majanduslised ja poliitilised elamistingimised üksteisele ei lähenda waid üksteisest lahutawad, eemale tõukawad, nad miljoniteks üksikute wäikeperemeesteks muudawad.“

„Mispärast see jõud (talurahwas), mis nii suures enamuses on, iseennast ei juhtinud (Wene oktoobri- ja märtsi-rewolutsioonis J. R.)? Sellepärast et selle hulga majanduslised elutingimised niisugused on, et ta ise ühineda, ise koonduda ei saa... Selle kinnituseks näeme kõikide rewolutsioonide arenemises kogu ilmas, kui wõtta uuem ajalugu, ütleme 150 aastat, et igalpool ja alati tagajärg nimelt niisugune oli: kõik wäikekodanluse katsed üldse seal hulgas

ka talurahwa katsed oma jõudu äramäärata, omamoodi majandust ja poliitikat juhtida kokkuvarisemisega lõppesid. Kas proletariaadi või kodanluse juhtimise all — keskteed ei ole. Kõik, kes sellest (waheteest) unistawad, on tühjad unistajad, fanaatikud. Neid lükkab ümber poliitika, majandus ja ajalugu. Kogu Marxi õpetus näitab et kui kord wäikeperemeest walmistusabinõude ja maa omanikuna oletada, siis wahetusest nende wahel tingimata kapital kaswab ja ühes sellega ka wastuolud töö ja kapitali wahel. Kapitali wõitlus proletariaadiga — see on paratamatus, see on seadus, mis end kogu ilmas awaldab, ja kes iseenast petta ei taha, see ei pääse sellest nägemata mõõda.

Neist majanduslistest põhifaktidest järgneb ka see, mispärast see jõud end wäljendada ei suuda ja mispärast sellekohased katsed kõikide rewolutsioonide ajaloos kokkuvarisemisega lõppesid. Kui wõrd proletariaadil korda ei lähe rewolutsiooni juhtida, asub see jõud alati kodanluse juhtimise alla. Nii on lugu kõikides

rewolutsioonides olnud. „Waata: Lenin, k.k. XXIII, esim. osa, lhk 177—180).

Iseenesest mõista, on need ajaloolised tõsiasiad ka Eesti kohta makswad. Ka Eesti talurahwas nihkus pärast proletarse pööre kaotusi (1918. a. kui ka 1. dets. 1924. a.) kodanluse juhtimise alla, muutus proletarse rewolutsiooni tagawarawäest kodanluse wõimu tagawarawäeks.

Praegune olukord maal annab rewolutsioonilisele proletariaadile wõimaluse kehwtalurahwa kihtide poolehoiu wõitmiseks, mida ka kompartei ja komnoorsoo ühing, kui proletariaadi eelwägi, ära peawad kasutama. Selleks tuleb eeskätt maaproletariaadil oma organisatsioone kindlustada ja maatöörahwahulgades propaganda-, agitatsiooni- ja organiseerimisetööd elustada. Agitatsiooni ja propaganda alal peab iga rewolutsiooniline wana ja noor töörahwapere liige talurahwa hulkadele Eestimaa Kommunistilise Partei seisukohad maa ja talurahwa küsimuse kohta Eestis selgeks tegema. Üksikasjalisemalt sellest küsimusest teinekord.

Joh. Reosen

Kultuurilise ehitustöö tähtsused N. Liidu Eesti asundustes

Kultuurrewolutsioon, rahwa hariduslise tasapinna tõstmine? — Mis jaoks, kui Eesti asundustes juba praegu on üle 90% kirjaoškajaid, kui elanikkude haridusline tasapind on kõrgem teistest, kõrwal-elawatest rahvustest? Mis jaoks on meil waja veel kultuurrewolutsioonist kõnelda?

Misjuga seid arwamisi kuuldes ühel või teisel kujul paljudelt, kui jutt tuleb kultuurtöö päewaküsimustest, mis meil waja sel alal teha ja mida peame selle küsimuse all mõistma.

Mida meie kultuurrewolutsiooni ja kultuurilise ehitustöö all peame mõistma?

On wastuwaidlemata õige, et see, mis omalajal otstarbekohane, rewolutsiooniline oli ühiskondlises liikumises, wõib teises, muutunud olukorras reaktiooniline, kontrrewolutsiooniline ja kõige juuremal määral kultuurilisele tööle kahjulik olla. See käib täiel määral nende ülesannete kohta, mis

kultuurilise ehitustöö alal N. Liidus meie ees seisawad. Iga ajajärg toob esile oma erilised ülesanded. Iga ajalooline sündmus loob omale „näo“ ja walmistab „kuue“, millega ta järgmise arenemise ajajärku astub. Kui Eesti asundustes kats aastakümnet tagasi hariduseljeltid ja tolle aegsed haridusetegelased, tsarismi pimes-tamise- ja rahwuspoliitika wastu wõideldes, rewolutsioonilist osa etendasid, siis oli see teatud määral otstarbekohane ja neis tingimistes rewolutsiooniline. Kuid samad hariduseljeltid meieaja tingimistes oleksid kõige reaktioonilised — tagasihiskuwamad — organisatsioonid, ja endised hariduseljeltide tegelased wõi, Eesti kodanluse keeles, „tuntud seltskonnategelased“ — on praegu kontrrewolutsioonilised. Tingimised on muutunud, ühes sellega ka ülesanded, mis ühiskondliste organisatsioonide ja tegelaste ees seisawad. Selles seisabki ühis-

konna arenemise protsessis, vastuolud, mis inimkonda edasi viivad, vastu paremale tulevikule. Selles arenemises ja vastuolude võitmisel ta mitmesugustel astmetel ja aladel otjustatakse küsimus: kumb kumba võidab — kas proletariaat kodanluse või kapitalism töörahva võimu.

Buhaarin ütleb, wanadest traditsioonidest ja meieaja kultuurilisest ehitusest kirjutas, et peab selgelt aru saama ja mõistma seda põhimõttelist vahet, mis on proletariaadi partei ülesannete vahel kapitalistlikel maadel ja proletariaadi diktatuura maal. See vahe ei avalda ennast mitte ainult üldises poliitika põhijoonte äramääramises vaid igas küsimuses, mille all meie mitmesuguseid ühiskonna nähtusi vaatleme. Kapitalistlikel maadel on proletariaadi üks põhieesmärk — selle ühiskonnatorra purustamine, ta vägivaldne kukutamine, kuna proletariaadi diktatuura juures töörahva ülesandeks on uue torra ehitamine, proletariaadi diktatuura kindlustamine, ühiskonna vahetordade ja inimeste ümbermuutmine.

Praegu on, näiteks, kodanline demokraatia kõige tagurliksem, kõige mustem ja vabadusevõitlusele kõige waenuliksem tord, mida inimsugu kunagi on näinud. Proletariaadi partei, kes tahab oma klassi eesotjas sammuda, teeb näidata töörahvale kapitali survest ja orjusest pääsmiseks, ei tohi ta kõige väiksema nõudmise avaldamise juures oma klassi eesmärti — kodanlike riigitorra kukutamist — nnustada. See sotsialist, kes sotsialismi maksapanetu ainult siis võimalikuks peab kui terme rahwas „tüpsjeks“ on saanud, s.o. kui kõik „wabalt“ sotsialistlike torra siisfeseadmist nõuavad, on kodanluse agent, töörahva äraandja — sots. Kes sotsialismi poolt, selle eestvõitleja tahab olla, see peab tunnistama proletariaadi diktatuura maksapanemise vajadust kapitali võimu murdmiseks ja kodanlik-demokraatlike torra ning selle kaitse, kodanluse sõjariistus jõu, kukutamise vajadust. Selle lahe nõudmisega on töörahva võitlus ja ta kultuurlike tasapinna tõstmine kõige lähemalt seotud. Ilma nende nõudmistega teostamata ei ole töörahva sotsialismile minet üldse mõeldav.

Kümme aastat tagasi tõendas suurem osa sotsialistide ja teadusemehe et Wenemaal

pole sotsialismi maksapanemiseks eeldusi — rahva kultuurlist tasapinda. Meile vastas Lenin:

„Kui sotsialismi loomiseks on vaja teatud kultuura-tasapinda (kuigi keegi ütelda ei oska, misjugune see „kultuura-tasapind“ on), siis ei või meie siis esiti sellest algada, et revolutsioonilisel teel selle teatud tasapinna jaoks eeldused kätte võitame, siis aga tööliste ja talurahva võimu ja nõutogude torra alusel teistele rahwastele järele ruttama hakata.“

Kümme aastat nõutogude võimu, selle võimu kasvamist ja tugevamaiks minemist, kapitalismi mahanemist ja demokraatia pankrotti tõendamad, et Leninil õigus oli. Leninil kultuurlike ehitustöö hüdudõna seisab selles, et nõutogude torra alusel, selle torra kindlustamisel (majanduslikelt ja poliitilistelt) tuleb kultuurlikele ehitustööle asuda.

Kultuurline ehitustöö aga ei seis mitte ainult selles, et iga inimest kirjastajaks teha, talle algharidust anda, ilma milleta keegi sotsialismi ehitustööst osa ei saa võtta. Kooperatsioon on postmaantee sotsialismile. Seda teab nüüd iga pioneer, kuid vähe teavad seda, et „täielise kooperaerimise tingimine sisaldab eneses talurahva (just talurahva, kui suure enamuse) kultuurise nõudmise, et see täielik kooperaerimine ei ole ilma kulturrevolutsioonita võimalik“ (Lenin). Mida see tähendab? See tähendab, et Leninil kooperaerimise plaan ei seis mitte ainult selles, kuidas kooperaerimise ringkäigu tõusu organiseerida ja liikmete kasvatamist korraldada. Leninil kooperaerimise plaan vaatleb kooperaerimist, millest hulgas osa võtavad, kui a bindu kogu talurahva majapidamise ümbermuutmisel.

Kultuurlike ehitustöö all mõistame ja peame mõistma inimeste vahetordade ja nende sotsiaalsete vormide ümberkorraldamist, mis siamaani hullade, rahva enamuse hea käekäigu arenemist takistafid.

Kas Eesti asundustes niisuguseks ümberkorraldamiseks tarvidust ei ole? Rohkem, kui kusagil mujal. Meie talupojad seisavad oma kultuurlike tasapinna poolest teistest kõrgemal. Põllukultuur Eesti asundustes on enam arenenud, kui Wene külades. Kuid just see „kõrgem tasapind“

muutub komistuskiviks ja takistuseks meie kultuurlikes ehitustöös.

Peatame siin mõne keskküsimuse juures meie asunduste ja üldse eeslaste arenemises N.-Liidus. Esiteks, talumajapidamiste koopereerimine nõuab meie aktiivilt sügavat asjatundmist ja klassi vahetorkadest arusaamist. Üksik-talumajapidamise süsteem on Eesti talupoegadele istutanud „eromanduse kuradi“, kes majapidamiste koopereerimist kuuldes kisa teeb ja protesteerib. Koopereerimist mõistetakse tihti, kui „kommunasse“ astumist. Jõuab kihid tahavad koopereerimisele omale endiseid „põllumeesfelisi“ osatunde teha. See võimaldabki paljudes põllumajanduslikes koopereerimises kulakulise kihiga eesotsas seisumist, kisa ringkonna koopereerimisliibi taha pugemist ja seal tegutsemist asunikude suure enamuse huvide vastu.

Siit tõuseb järgmine ülesanne meie kultuurlikes ehitustöös: selgitada kõige laialisemate talurahvakihide ees koopereerimise tõelist ülesannet ja osa talumajapidamiste töstmises, paljastada kulakulise kihiga tõelist nägu ja püüet koopereerimise oma poole muuta teiste talurahvakihide kurnamiseks. Tseärani arusaadavalt on tarvis koopereerimisele tõelist selgitada tehnikute ja kesktalupoegade ees, näidates, mida see annab ja mida talupojad koopereerimise kaudu võivad kätte saada. Kuid kõige tähtsam küsimus selle juures on koopereerimises tehnikute ja kesktalupoegade juhtimise kindlustamine. Niikaua kui juhtimine nende kihide käes seisab, kes omakasu taga ajavad, koopereerimise sildi all sahterdavad, kuritarvidusi toime panewad, bürokraatsismi joetavad, niikaua ei täida koopereerimise oma otsekohesest ülesannet — talumajapidamiste ümbertõrjaldamist kõrgema tehnika alusel; niikaua ei kao asundustes rasked töötingimised, wiltsus ja waesus — asundused oma kultuurlikes tasapinna töstmises edasi ei liigu.

Teiseks, tehnikute ja sulaste organiseerimises on esimesed sammud astunud, küsimus on igalpool üles tõdetud, kuid tehnikute ja maaproletaarlaste kasvatuslike ja üldhariduslike tasapinna töstmise peale pööratakse väga vähe tähelepanu. Tehnikute ja sulaste lastel on nende majanduslike seisukorra pärast raske kooli pääseda. Tehnik ja sulane seisab üldiselt

eneisearendamise tööst ikkagi veel eemal, waatab selle kui uhtusasa peale. Meie kohus on nende kihide hariduslike tasapinna töstmisele laasa aidata, neile nõude võimu korraldusi ja seadusi seletada, mis tehnikutele eesõigusi annavad koolidesse pääsmises jne. Küla jõukas kihid on majanduslikelt paremas seisukorras ja ka oma teadmiste poolest tugevam, siin leidub „koolitatud mehi“, keda igale poole etteotsa soovitakse panna. Meie kultuurlike ehitustöö üks suurematest, esimestest ja kõige tähtsamatest ülesannetest on nende suurte vahete kaotamine hariduslikes tasapinnas. Minult siis, kui haridusline tasapind ühilarvemat muutub, kaob külas ka „koolitatud meeste“ võim, jõutakse kergemini üle neist majanduslikest raskustest, mis praegu ikka veel edasi neid wahesid sigitavad ja õigustavad.

Kolmandaks, võitlus usuhullustuse ja joomise vastu. Üks avaldab paljudes asundustes veel väga suurt tagasihiskuvat mõju. Tseärani takistawat mõju avaldab usk piiräärsetes raioonides rahwa üldise kultuurlike tasapinna töstmisel. Usuvastase kihutustöö peale tuleb palju sunnemat rõhku panna, kui seda seni on tehtud. Usuvastane võitlus on võitlus kulakulise mõju ja orjastamise vastu. Joomise vastu võitlemine on üks osa sellest kultuurlikest tööst, mida meie peame tegema pimeduse ja usu mõju hävitamiseks.

Meie võitluse terwe rea kontreerimise ülesandeid üles lugeda, mis igal tegelasel waja oleks täita. Kuid mitte selles ei seisaks kultuurlike ehitustöö raskus, et neid kontreerimise ülesandeid keegi ei tea, waid selles, et wäikeste küsimuste juures peaküsimus ära unustatakse. Misjugu see on? Peaküsimus on see, kuidas iga tegelane kultuurirevolutsiooni mõistab ja taast aru saab, mis ta selle all mõtleb, misjugu ülesanded sellega ühenduses ta ees üles tekitab.

Meie majandus ja kultuur kasvab. Sotsiaalne ehitustöö laieneb, proletariaadi võit selles alal kindluneb, kuid klassivastuolub, klassivõitlus ja raskused suurenevad ja ei wähenen mitte. See wiib paljud armamisele et meie mitte edasi ei lähe waid tagasi. Sellepärast unustatakse jagatusti peaküsimus ja minnakse wäikestele ülesannetele, ilma et neid seotakse

üldise seisukorraga, mida praegu läbi elame. Just väikesed, konkreetsed ülesanded peavad tegelikult esimesel kohal seisma, kuid nad peavad seotud olema käesoleva filmapilgu suurte ülesannetega, kapitalistlike olluste üldise pealetungimisega (näit. raskused wilja ülesostmise alal).

Partei andis hääldõna, et meie peame kultuurilisel väerinnal pealetungimisele asuma. Kuid pealetungida võime ainult siis, kui oma waenlast hästi teame ja tunneme. Iga meie tegelane peab asundustes walitsejatest klassiwahefordadest ja wastuoludest wastawa järelduse tegema, kuidas ta

ühiskondlist tööd selles külas peab tegema. Seenini partei üldine liin on niisugune, et ta oma poliitikas maal kewikutele toetub, tugewa liidu loob lektalupoegadega ja järelandmata wõitlust peab kulakutega. Meie asundustes tuleb samasugust liini läbi wiia. Niisugusele poliitilale peab toetuma meie pealetungimine kultuurilisel wäerinnal. Sellest pealetungimise waja duusest kõnelewad meie Schachtini lugu, wilja kokuostmise raskused, wõõra ideoloogia kaswamine asundustes igasuguste usulahkude ja nende kontrrevolutsioonilise tegewuse näol.

O. R.

Juhan Lilienbach ja ta elutöö

Juhan Lilienbachiga warises hauda üks kõige wanematest wõitlejatest Eesti tööliste ridades, kes ligi weerandsada aastat kõik oma jõu selleks pühendas et wõitluse eesmärgi kätte saada. Juba 1904. a. wõttis ta Tallinnas pörandaalustest ringidest osa. See ligidane osawõtmine kestab edasi wahetpidamata hiljemgi, kuigi sellest wäljapoole palju kuulda ega näha ei ole. J. L. ei armasta kunagi teo juures ifitut wälja pista lasta. Reed aga, kes tegewuse juures on olnud, teawad et L. alati kaasa aitas, tihtigi esimene ja wiimane oli, kelle juure mindi ja kel alati mingisugune tee wõi nõu leidus, kuidas ülesannet täide wiia. Ja L. poole ei pööratud mitte ainult häda pilgul — tema uks oli alati lahti, sõna otsesohesess mõttes tihti ka siis kui tema kodus ei olnud — paljudki teadsid kus wõti seisis, ja sisse minna ning ennast kodus tunda wõis iga seltsimees.

Kuid tema elutöö proletariaadi klassi-wõitluses seisab siiski kirjastamises. Täiesti kooliharimata üles kaswanud, iseõppimisega endale teed raiunud, ostas ta juba warakult ja wäga terawalt ning dieti hinnata misugune määratu tähtsus traktisõnal tööraha wõitluses on. Ja ta walis omale elutööks selle lõpmata raste, waewarikka ja tånamatu töö — proletariaadile kirjandust muretseada, mis tal oma wõitlusteel waja läheb.

Sellele tõstis ta 1905. a. tõusew rewolutsioonilaine. Juba aastaid otja oli ta ajalehede kaastöölaine olnud, wanawara

korjanud ja ajalehede toimetustes, iseäranis „Teataja“ juures kirjandusliste küsimustega kokku puutunud. 1905. aasta kewadel sain temalt wäljamaal olles kirja, milles kurdab, et töölistel kirjandust wähe on, isegi rewolutsioonilised laulud puuduwad, mida parajatel filmapildudel waja lähets. Ta tahab et ma mõned tõlgitsin ja ühtlasi midagi tema albumi jaoks kirjutaksin, mida ta jõuluks töölistele tahwat wälja anda.

Reegi ei wõinud siis weel ette näha, millega tõusew laine lõpeb, aga Lilienbachile oli üks asi selge — wõitluses on tarwis arusaamist, mis teoorialiselt on walgustatud, on tarwis selget waadet ajalooliste nähtuste ja ühiskondliste liikumiste arenemiste peale. Just nagu selle töötawa äramärkimisets pani ta oma esimese wäljande esikohale, niitõelda juhtkirjaks, nende ridade kirjutaja artikli „Ajad ja arwamised muutuwad“, mis lähidates joontes ühiskonna wormide ja ideoloogiate muutmist marxistiliselt seisukohalt walgustas.

Kaastöö oli kõik tsaarwalitsuse tsensori tarwis tehtud, ainult tööline punase lipuga taanel¹ tuli siis juure kui ottoobrilaine ajutisets punasele lipule eluõiguse andis. Kuid mäherdune wähe oli Lilienbachi selle esimese katsetaku ja Bloompuu ta teiste seniste „jõulualbumite“ wahel. Ja mitte ainult siis ei tulnud see määratu wähe

¹ Ants Laipmani töö — punane oli temagi siis.

Johan Vilienbach

nähtavale. Vilienbach oli üks neist vähestest tõelistest kultuurainimestest, kes sisu kõrval ka kõike muud hinnata oskavad, kes tõllisteklassi arenemist mitte ainult klassiwoitluse teooriast õigesti arusaamises ei näe; Vilienbach sai enne aru kui tuhanded teised, kes pärast kultuurarevolutsioonist suuri sõnu on teinud, et tõllisteklass uut ühiskonda muidu ei ja üles ehitada kui ta ise kulturaliselt on endisest ühiskonnast tõrgemale kaswanud. Ja klassiwoitluse teooriat andes püüdis ta tõllisi ja teistel aladel, igatülgiselt, kulturaliselt arendada ja kasvatada. Tema esimene wäljaanne: „Edasi — tõlliste jõuluaabum I“, oli niisugasti tolluseade kui ka wälimuse ja kunstimaitse poolest kahlemata üks paremaid wäljaannetest tolleaja Eesti kirjanduses üldse ja ületas laugelt teised samalaadilised wäljaanded, kuigi tema oma tõllistele, teised ja „haritud“ ringkondadele olid määratud. Vilienbach aga ütles: just sellepärast et ta tõllistele on määratud,

peab ta parem olema, sest tõllised peavad ka maitse poolest teistest ette jõudma.

Ja sellele oma põhimõttele jäi ta truult elnoitsani. Ta püüdis ainult head anda, kõige paremat, mida wõimalik anda oli. Kes jaksab üles arwata, mis ta sellepärast kannatama pidi! Mõned olid tšensorid ja sandarmid, politsei ja kohtud kufil. Kõrge tõusu järele hakkas revolutsioonilaine mõõnana. Vilienbach jatkas revolutsiooniliku kirjanduse turulesaatmist. Waewalt suudab meieaegne põlw ette kujutada, misugust wõlrikõndimise osawust pidi olema et siin mitte wariisejate kätte kukkuda. Seisuforda raskendas iseäranis weel see, et kirjatoõd, mis täna, näiteks, pealinnas weel wabalt turule olid pääsnud, homme, tagurkuse tugewnemisel, juba politsei mõrda kinni jäid. Siin ei olnud küllalt sellest et alati filmas pidada mis pealinnas lubati, waid ka ette rehkenada mida siis wõidakas lubada kui tõõ trülist ilmuda jõuab.

Selle aruldase hoolsa tähelepaneku tagajärg oli see, et Lilienbachi väljaannetust küll õige suur osa kinni peeti ja kohtu allagi läks, aga lõpuks kohtus ainult vähesed hävitamisele määrati.

Muudugi oli see kõik äärmiselt kurnav ja rahaliselt hävitav. Oli väljaandeid, mis sadasid ja isegi tuhandeid kulu olid nõudnud („Nasta I“ näit. ligi 2000 rbl.), ja kui see nüüd ajutiselt kinni pandi („Nastast“ otsustas kohus ühe artikli välja lõigata), siis oli see peost suhu elutsewale kirjastajale igatahes raste hoop, mis töb lõukama pani.

Kuid Lilienbach oli nagu raskustega wõitlemisets loodud, paistis nagu oleksid raskused talle nagu kalale wesi. Üks „Edasi“ teise järel tuli turule, ja kui enam „Edasi“ ei pääsnud, siis ilmus „Tagasi“, sest reaktioon oli täies hoos. Ja kui ta gurulus revolutsioonihäale täiesti waitima tahtis sundida, siis pani Lilienbach sildile „Tiiu Tsjane“, aga waitida ta ei wõinud. Ja kui poliitikas seda ütelda ei saanud, mis taheti, siis andis L. rea tarwilikke käsiraamatuid välja — Rohwiketmisest kuni Maalritööni kui Rauatööliseni.

Uisku revolutsiooni wõidusse ei kaotanud ta filmapilgutski. Oli raste julgemalt tulewikku waatajast leida kui Lilienbach. Rasteil lagurufseastail ilmus ta luuletustekogu „Dmmiku laulud“. Ta oli ju nii kindel hommitu tulekus.

Oli talle politseiline surwe eluõhuts, siis seda rõhuwam oli rahaline mure. Ja see waewas teda alati. Mitte et ta raha oleks taga ajanud; selle andis ta otsekohse wälja kui sai. Ja tahtjaid oli alati. Kuid töb nõudis kulufid. Neid kaeti enamissti wekslitega. Misuguse hinnaga neid lunastada tuli, sellest jutustas ta lugufid, mida wahest uskuda ei tahtnud. Kuid seesugufed olid ärilma ja elu tingimised.

Ja kõigest sellest asteldamisest hoolimata wõttis ta seesuguse uskumata töb käfile, nagu Margi „Kapitali“ kirjastamine. Ka wast oleks — kui mitte enne siis 1917. a. lõpulegi wiinud, kui mitte tõlkija (D. Sternbeck, kes üldse kunagi oma kohufeid ei täitnud) sõna poleks murdnud ja töb poolele jätnud. Ilmus wiist ainult kolm wihufest. Seesugust julgust enda wõdimisesse peab seda enam imestama, et jõnkamadki wahwad, nagu soomlased, ainult

juure riiklise toetusega „Kapitali“ wäljaandmisele asufid.

Tähendasin eelpool Lilienbachi arusaamist töörahwa mitmekülge kaswatamise tähtsufest. Seda tõendab fogu ta kirjandusline tegewus — mitte üffi ta üffitud kogutööb ei olnud mitmekesise sisuga waid ta kirjastus üldse ulatas peaaegu kõigile teaduse- ja elualadele, alates poliitikast ja lõpetates kunstiga, wõi teistpidi käsitööbft kuni termifedpetuseni, „Elektrifi“ — naiste-rahwatüsimust käsitawate kogutööbdeni. Riikwõrd kui küsimus puntus ühiskonna elu alale, püüdis käsitus martfifilist seisukohta wäljendada.

Peaalaks jäi algufest lõpuni siiski ühiseluliste küsimuste käsitamine, ja siin kasutati iga wõimalikku wäljenduswõifi — teaduslikkudest artiklitest kuni luuletuste ja karrikatuurideni.

Töid, mille all Lilienbachi nimi seisab, on igatahes wõrdlemisi wähe. Ta kirjandusline tegewus piirdus jefstjaadit kui ta kirjastamisele asus peaaegu ainult salmitute kirjutamifega, ja needki olid harilikult lühikesed, mõnerealsised. Kuid sisulised kalufid nad tähtigi terwed juhtkirjad üles. Enamasti olid need walufad piitsahoobid mõne pahe, ulakufe ja upakufe pihta. Rahju et Kookfaja warjunime teine eest oli ära wõtnud, Lilienbachile oleks see igatahes ja gapidi kohafem olnud.

Kuid tõffifelt fjaldbab see, mis Lilienbachi nime kannab, ainult wiffitese osa tema kirjandustööbft, weel pisema osa ta kirjanduslifest tööbft üldse. Et sellest tööbft ligikaudsetki aimu saada, peab wähetefigi tundma seda tööb, mis iga kirjatöö kirjandust algdes kuni trükitojasti wäljatulekuni läbi käib. Kui wähe, aruldafelt wähe on kirjatöid, ifeäranis meie tööblikkirandufes, mis sel kujul trükift on ilmunud, nagu nad kirjandiku fuleft wälja tulid. See wahemaa on omapärane ilm, millest wäljaspool waewalt aimu on, mida kunagi ega kufagil hinnata, kuid mis arutifti selle eest hoiab et kirjandil endale kas lööga kaela wõi ha lastamata arwustust selga ei tõmba.

See töb ei nõua kirjastajalt, kes seesugustes tingimustes töötab, nagu Lilienbach seda tegi, mitte ainult seda, et ta teraw arwustaja peab olema, kes wõimalikult iga sisulift kui taktilift wäärtust märkab, waid ta ofam parandaja wõi

wähemalt juhataja, kes näitab kuidas waja parandada. Sa siin tuleb tunnistada et Gestis kirjanduseilmas ühtegi teist kirjas-tajat ei leidu, kes ligilähedaltki sedawõrd paranduse- ja puhastusetööd oleks teinud wäljaannete kallal kui Lilienbach. Nii mõnigi artikkel ja ilukirjanduslikki töid, kes teiste nime kannawad, on öieti Lilien-bachi juure all selleks saanud, mis nad on.

Sel alal on Lilienbachit wiimastel aastatel — waremata aastate tselte tuli seda wast õige wähe ette — noorte kirja-nikkudega wõi nendega, kes endid kirja-nikkudeks pidasid, õige terawaid kofku-pörkeid olnud. Inimesed, kes peaaegu igas sõnas weel õigekirjutuse wigu teewad, on tuluud nõudmisega, et nende tööd muutmatast peab awaldama. On etteheited tehtud, kui „kirjanik“, kel kirjatöö kons-truktsiooni nõuetest udust aimugi ei ole, oma tööd trükitis ei leidnud. Keelelisi narrusi ja halpusi, mida Gestis wiimastel moenarrustena taga on actud ja millega just need helpewat, kel keelest ülbse ainu ei ole wõi kes teda nagu Awwik, meeleldi tahawad solkida, et sellega „pöõblist“ — „matšidest“ — eralduda, neid püüti ka fiinseste kirjandusse istutada ja tehtti meele-heitlikku kisa kui Lilienbach kõigile sellele wärawaid pärani ei awanud.

Kui meie kõige sellega oma kirjanduse-ala wäärtust ei ole alandanud, kui meil keel kirjanduses ja ajakirjanduses ikkagi weel loetaw ja laiadele töörahwja ja tulurahwa hullkadele arusaadaw on, siis tuleb seda suurel osal just Lilienbachi teenuseks lugeda, mille kõrwal need iseäraldused, need wanemad wormid, mida ta alal püü-

bis hoida, wõrdlemisi wähe kaaluwad. Pealegi et keegi kindel ei wõi olla et need woormid järgmise keelemoega jälle tarwi-tusele ei tule. Ka keel elab moe jäele, Lilienbach aga liikus, wõib olla kahjuts, liig raskelt seda teed.

Wael ühte jooni tuleb tema kirjandus-likes tegevuses nimetada. Waewalt leidub mõnda proletaarset kirjanikku endisest aja-järgust (enne 1917. a.), keda Lilienbach mitte enda ümber poleks koondanud, keda ta poleks katsumud üles upitada, kellele töödele wõimalikult wäljapääsu muretse-da. Kus ta wõhegi wäärtust leidis, seal oli ta walmis teed tegema, ja otse wastik oli kuulata hilisemal ajal etteheiteid, nagu oleks L. noorte tööde ilmunisele tahtnud takistusi teha. Tõsi, ta tegi seda, ja ainult seal, kus midagi, peale kõltsude awaldada polnud. Ja kõltsje wihtas L. rohkem kui kõige rängemaid wigu.

Noorem põlw on osalt eemale jäänud sellest wõitlusest, mida töölisklassil tsaari-walitsuse surme all tuli pidada, osalt on tal täiesti tundmata see tööala, mida kir-jastuseks nimetatakse, ja sellega tuleb sele-tada, et ta nii külmal L. lahsumisest osa wõttis, peab üttema, andeksandmata kül-malt. Kuid see on meie näpunäiteks, et meil hoopis tõsisemat tööd tuleb teha meie töölisklassi wõitluse minewiku walgus-tamiseks. Kui tõsi on, et tulewikku näha wõib ainult see, kes minewikku hästi tunneb, siis on meil igatahes määratu töö ees — minewiku selgitamiseks.

Ja selles minewikutupildis saab Zuhan Lilienbach kahtlemata üks filmapaistwa-maist kujudest olema.

H. P.

Parlamendiwalimised Prantsuse- ja Saksamaal

Kaesolew aasta on rikas parlamendi- ja mitmesuguste muude walimiste poolest kodanlistes riikides. Nimetame ainult esituskogude walimise Poolas, Prantsuse- ja Saksamaal, eelseiswaid walimisi Ing-lismaal, presidendi walimisi P.-Am. Ühis-riikides, Mexikos jm. Neil silmapilkudel walitseb seal palawikuline tegewus, kus kodanlised börse- ja tööstuse-kuningad ja nende teenrid sõtsiaaldemokraadid

iseäranis hoogsa pettuse ja wale walin-guga jälle kord armsa rahwa ette astu-wad. Jälle lubatakse rahwale kõiksugu-seid ilusaid asju, et temalt kätte saada järgmiseks parlamendi ajajärguses woli- kirja kurnamiseks, jälle lastakse rahwast kord hääletada missugune kurnajate grupp järgmised 3—4 aastat tema üle walitseda wõib.

Kui jälgida parlamendi walimisi ja

nende tagajärgi Prantsusmaal, siis peab ütleva, et uus saadikutekogu, mis 22. ja 29. aprillil waliti, wähe lahku läheb endisest saadikutekogust. Tõsi, parempoolsed kodanlised erakonnad, kes Prantsusmaal „wabariikliste demokraatide“, pahempoolsete „demkraatide“, „pahempoolsete wabariiklaste“ jne nime kannawad, sunnendasid oma saadikute arwu, kuid seda tuleb peasjalikult selle arwele panna, et parlamendi saadikute arw üldse suurenes.

Kommunistiline partei saadikute arw wähenes 1924. a. walimistega wõrreldes 10 wõrd (1924. a. oli 24, nüüd — 14), kuid seda ei tule milgil tingimisel töölisklassi paremale poole nihkumise arwele panna, waid selleks on teised põhjused olemas.

Esimene ja pea põhjus on walimiste süsteemi muutmine, mis Prantsuse kodanlus 1927. a. läbi wiis. Kuni 1927. a. oli Prantsusmaal n.n. proportsionaalne walimiseviis, olgugi kaunis wassitud kujul, mis aga siiski ka wäiksematele parteidele wõimaluse andis oma saadikuid parlamenti wiia. 1927. a. aga muudati see walimiseviis ümber, peasjalikult sotsialistide ja radikaalide pealekäämisel. Uue walimiseviisi järele walitakse wäiksemates walimisingkondades, kust ainult üks saadik parlamenti saadetakse, absoluutse häälte enamuse järele. Wähem hääli saanud saadikute häält ei wõeta üldse arwesse. Juhtumisel, kui ülesseatud kandidaatidest keegi absoluutset enamust ei saa, sünnib teistkordne hääletus, kusjuures parteidele wõimalus antakse kokkuleppeid sobitada ja üksteise kasuks kandidatuurisid maha wõtta. Sõnaga — ümberhääletusel sünnib saherdus mandatide pärast, kusjuures igasugust tumedat äri aetakse.

Sotsialistid ja radikaalid lootsid uuest walimisesüsteemist omale kasu wälja pigistada, uskudes et wäikekodanlised walijad ikka weel nende seljataga seisawad. Kuid lugu polnud enam nii. Wäikekodanlised parteid olid oma wõimulemise aja jooksul ennast nii wõrd oma walijate ees ära reostanud, et wiimased neile nüüd selja pöörasid ja oma hääled osalt kommunistidele, osalt

parempoolsete suurkodanlusele andsid. Seega siis ei saanud sotsialistid ja radikaalid walimiseviisi muutmisest ise põrmugi kasu ega suurendanud oma saadikukohtade arwu mitte kriipsu wäärtki.

Seda enam tegid aga sotsialistid palehigis tööd et kommunistide mõju wähendada. Kõik kommunistide ettepanekud ühise wäerinna loomise asjus lükati tagasi ja sobitati hoolega kokkuleppeid pahempoolsete kodanliste parteidega ja tihti peale ka parempoolsetega. Kommunistide ettepanekud tembeldati „Moskwa manöövriks“, lasti lendu prowokatsioonilisi teateid nagu oleks osa Prantsuse kommunistidest Moskwa faktika wastu ja nõudwat sotsialistidega koostöötamist. Kodanlus oma politseiga tegi kõik, mis wõimalik, et kommunistid kahjutaks teha. Salakuulajate ja ässifajate protsesid, kommunistlike juhtide wangistamised ja kohtupidamised nende üle ja lõpuks parlamendi walimised ise, mis kujunised suureks ühiseks kommunistide wastaseks meealewalduseks, millest ühises wäerinnas wälja astusid kõik erakonnad, alates monarhistidest ja lõpetades sotsialistidega, — kõik see oli selleks ette wõetud et kommunistiline partei mõju walimistel nõrgendada. Sotsialistid läksid oma ärandlikkus poliitikas isegi niikaugemale, et ka neis walimisingkondades, kus kommunistlike partei kandidaatide parlamenti walimine neid türmist oleks wabastanud, oma kandidaadid kommunistidega wõistleva jätsid.

Kommunistlisel parteil tuli üksikude kõigi parteide ühise wäerinna wastu wõidelda, ja tagajärg oli see, et kommunistid, kes walimistel 1.100 000 häält said, kõigest 14 esitajat parlamenti wiisid, kuna aga sotsialistid selle tõttu, et neil kodanluse toetus kindlustatud oli, 1.600.000 häälega 101 kohta said. Et parlamendivalimised Prantsusmaal põrmugi tõelist jõudude wahekorda ei näidanud, näeb juba sellestki, et kommunistid 1924. a. 875.000 häälega 24 kohta said, nüüd aga 1.100.000 häälega kõigest 14 kohta. Kommunistide mõju tööliste hulkades oli märksa kaswanud (üle 200.000 hääle juure saadud) kuid pööraselt moonutatud walimisesüsteem

ei lasknud seda mõju parlamendi pehtinud hoones saadikute hulga kasvamises nähtawale tulla. Kuid see polegi tähtis, tähtis on see, et Prantsuse kommunistiline partei-walimistewõitlusest karatatuna wälja tuli, et kominterni taktika — klass klassi wastu — walimistel omale hea ja wäärilise proowileidis, näidates et see taktika ainus õige järjekindel proletariaadi klassiwoitluse taktika on, ja et laiad tööliste hulgad ikka enam ja enam Kominterni woitluselipu alla koonduwad.

Natuke teistsugused on Saksamaa walimiste tagajärjed. Saksamal on n.n. proportsionaalne walimisesüsteem. Saksa kodanlus, eriti aga wäikekodanlus ja sotsiaaldemokraadid ise kiitlewad, et Saksamaal kõige demokraatlisem walimise wiis ilmas olewat. Saksamaa on 35 walimisingkonnaks jagatud, kus parteide nimekirjad proportsionaalse hääletamisewiisi järele üksteisega woistlewad. Muidugi polnud ega woinudki walimised ka Saksamaal wabad olla. Walijate meelte segamiseks ja nendelt häälte ostmiseks pani Saksa kodanlus kõik rattad käima. Nii kõneleb Saksa rahwuspartei salaringkiri, et: „iga suurema ettewoitte omaniku auasjaks olgu see, et tema töölistel kõik rahwuspartei hääletaksid... rahaga ei pruugi kitsi olla.“ Kirik, kool ja muud kodanluse mõjuwoimu abinõud pandi palawikuliselt tööle, et kodanlusele hääli kindlustada. Üks mõisnik ähwardas oma põllutöölisi kõiki lahti lasta, kui nad „pahempoolsetele“ hääletawad.

Kuid hoolimata kõigest sellest olid walimiste tagajärjed kodanlusele otse üllatawad. Kõik kodanlised parteid kaotasid suurel määral hääli, wõrreldes 1924. a. saadud häältega. Nii said hääli: kommunistid — 3.260.000 (1924. aastal — 2.679.000), sotsiaaldemokraadid — 9.144.000 (1924. a. — 7.788.000), rahwuslased — 4.380.000 (1924. a. — 6.122.000), keskerakond — 3.710.000 (1924. a. — 4.061.000), rahwaerakond — 2.678.000 (1924. a. — 3.017.000), demokraadid — 1.502.000 (1924. a. — 1.902.000), majandusline partei — 1.396.000 (1924. a. — 1.025.000), Baieri rahwaerakond — 940.000 (1924. a. — 1.111.000) ja rahwussotsialistid (faschis-

tid) — 808.000 (1924. a. — 906.000). Seega siis suurendas oma hääli kodanlistest parteidest ainult majandusline partei, kuna teised kõik suurel määral hääli kaotasid.

Kommunistiline partei, kes samuti kui Prantsuse kommunistiline partei üksinda kogu kodanluse ja sotsiaaldemokraatide ühise wäerinna wastu woitles, sai walimistel hiilgawa woidu. See woit kujuneb veel suuremaks, kui meele tuletame et suuremates tööstuseringkondades, nagu Berliinis, Kesk-Saksamaal ja mujal, kommunistidele antud häälte arw sotsiaaldemokraatidele antud häältearwust üle käib. Nii said kommunistid Berliinis presidendiwalimiste puhul 280.000 häält, nüüd aga 670.000, s.o. 390.000 ehk enam kui poole rohkem. Kommunistid said Berliinis üksinda rohkem hääli kui kõik kodanlised erakonnad kokku. Kõigis Berliinis tööliste linnaosades said kommunistid rohkem hääli kui sotsiaaldemokraadid.

Küll suurendasid ka sotsiaaldemokraadid häältearwu, kuid see sündis peajasjalikult wäikekodanliste walijate arwel, kes ikkagi veel sotsiaaldemokraatia demokraatlikkuse sisse usuwad ja neilt oma wiletsa olukorra juures päästmist ootawad.

Saksamaa kommunistiline partei läks walimistele, nagu Prantsusmaa kommunistiline parteigi, selgete ja sirgejooneliste klassiwoitluse hüüdsõnadega. Kodanlus oma töölikklassile pealetungimisega aitas waid veel kommunistide woitu suurendada. Nii tegi Saksa keskwalitsuse sise-minister Keudel walimiste eel (aprillikuul) kõigi osariikide siseministritele ettepaneku punawäerindlaste ühingut laiail ajada. Proletariaat tõstis kommunistlise partei juhatusel selle ettepaneku wastu kõige ägedamat protesti. Arusaajamad kodanluse ringkonnad said wäga hästi aru, et see ettepanek walimiste eel nende asjale ainult kahjulik woib olla ja astusid seepärast samati Keudeli ettepaneku wastu wälja, õieti tunnistades et see samm ainult kommunistide mõju suurendada woib. Proletariaadi woimas protestilaine ja kodanluse ettewaatlik taktika walimiste eel sundis kodanlust seda sammu tegemata jätma. Kuid

kahtlemata selge oli, et see katse Saksa proletariaati veel enam kommunistlikule wõitlusteele tõukas, ära näidates, et kodanlikes korras proletariaadil wõimata on omale parandusi saawutada.

Missugused oleks siis kokkuwõttes iseloomustawad jooned, mis Prantsuse ja Saksamaa parlamendiwalimistel nähtawale tulid? Esimeseks ja kõige tähtsamaks jooneks on töörahwahulkade pahemale poole nihkumine. Kommunistidele antud hääletarwu kasw näitab et tööliste hulgad ikka enam ja enam Kominterni lipu alla koonduwad, et nad ikka enam ja enam sotsiaaldemokraatia kodanlusega kokkuleppe teelt ära lähewad. See on kõige paremaks tõenduseks Kominterni põhilausele, mis tööliklassi pahemale poole nihkumist kõneleb. Wäikekodanlised walijatehulgad on samuti, nagu seda iseäranis Saksamaa walimised näitawad, pahemale poole nihkunud. On sündinud walijate ümberpaigutus. Wäikekodanlised hulgad andsid oma hääled küll veel suuremal osal sotsiaaldemokraatidele. Neilt loodawad nad veel omale parandusi, sest järjekindel klassiwoitluse tee on neile veel wõõras, kuid klassiwoitluse paratamatu loogika ja kodanlise korra arenemise hoosihit toob ka neid, eriti aga laiad talupoegade kihid, paratamdukt lõpuks Kominterni lipu alla.

Teiseks iseloomustawaks jooneks on see, et laiade töötawate hulkade usk

parlamentlise korra sisse üldse kaduma hakkab. Seda tõendab kõige pealt see, et walimistest osawõtjate arw tuntawalt on wähenenud (Saksamaal wõttis 1924. a. walimistest osa 78,7 protsenti hääleõiguslistest kodanikkudest, nüüd aga 71 protsenti, seega ligi 8% wähem. See aga näitab „demokraatia“ pankrotti. Laiad töötawad hulgad muutuwad ikka enam ja enam tema wastu waenuliseks ja asuwad otsekohele klassiwoitluse teele proletariaadi diktatuura hüüdsõna all (töölised), wõi jälle muutuwad ükskõikseks ja jääwad walimistele minemata (üks osa wäikekodanlusest). See pole mitte wiimase järgu tähtsusega asjaolu. See näitab et Kominterni hindamine laiade töötawate hulkade pahemale poole nihkumisest õige on ja kuulutab ette uusi suuri ja otsustawaid wõitlusi proletariaadi klassiwoitluse wäerinnal, wõitlusi, mis mädanenud kodanlise korra ära pühiwad ja uue, sotsialistlise korra asemele seawad.

Hiljemad sündmused, nagu Greeka üldstreik, Saksamaa metallistide walimised Ametiühisuse kongressile, Tshehoslowaakia tööliste wõitlus, ägedad protestiawaldused Bela Kuni wangistamise wastu jne, jne, tõendawad seda veel enam. Sotsiaaldemokraatia aga oma äraandliku poliitikaga aitab seda hoosihiti veel enam süwendada ja kindlustada.

E. A.

Wälis-Eesti ja Pärj-Eesti

Juulikuu algul korraldati Tallinnas, laulupidu puhul, nõndan. „Wälis-Eesti päew“, mille eesmärgiks pidi olema pärj-Eesti ja wälis-Eesti wahel kultuurseid sidemeid luua ja eestlasi üle ilma ühendada.

Kõigest mürast holimata, mis selle „üleilmse“ ettewõtte ümber tehti, näib tagajärg siis tuttawa wanaüteluse järgi kujunenud olewat: mägi heltis nurgawoodisse ja tõi — hiirekese ilmale. Lühidalt: palju kisa, wähe willu. Ajakirjanduse aruanded sellest „päewast“ on häbelikult äärmiselt tagasihoidlikud. Kuipalju seal just wälisestlaste esita-

jaid oli, sellest mindakse mööda, ainult wilksates nagu lugesime ühes teates, et wäliseid külalisi olnud koosolekul 30 ümber, koduseid osawõtjaid — 70. Selle arwulise wähesusega ja wast osalt ka nähtawa wähesusega ja wast osalt tuleb seletada et „päew“ õige haledasti lõppes: kõlksutawad terwitused ja wenitatud aruanded tüüdanud osawõtjaid sedawõrd ära et raske olnud neid isegi pidulaua jaoks kinni hoida. Mingisuguseid enam-wähem kindlaid organisatsioonilisi korraldusi kõmulise üleilmse Eesti loomiseks nähtawasti ei saadud teha, sest seal, kus siseministeeriumi

salasummasid ja politseikantsikut selja taga ei ole, pole seesugustel isamaalsuse pambumeestel nagu Sommerid ja Ernitsad, nähtawasti muud pakkuda kui — õõnsaid kõikse, mis aga rändlinde, kes harilikult praktikakoolis palju katseid on läbi teinud, wähe meelitada suudawad.

Kuid see külg nimetatud ettewõttest on wast vähem tähtis ja selle pärast oleks „päewast“ lühikese ajalehemärgusega wõinud mööda minna. „Päewa“ ümber ja puhul kerkis aga weel rida teisi küsimusi ja nähtusi üles, mille juures pikemalt waja peatuda.

Juba mõni aeg enne „päewa“ kuulsi, kuidas Ameerika eesti tööliste selle isamaalsuse jandi wastu seisukohta wõtsid: üksikud töölisorganisatsioonid ees ja lõpuks Ühisriikide eesti tööliisklubide ja farmerite esitajate ülemaaline konwerents wõtsid „päewa“ kohta terawalt eitawa seisukoha, oma otsustes seletades et see ainult rahwustlaste jant on isamaahullustusega tööliste päid segada ja Eesti kodanluse ikke alla paenutada. Hoiatati kõiki töölisti selle õnge otsa sattumast. Wististi mõjus see hoiataw hää kaasa et Ameerikast üldse õige wäike arw eestlasi laulupidule sõitis — ainult mõnikümend, kuna Ameerika eesti kodanluse agendid sadandetega arwestasid ja nende kokkuajamiseks juba aastaid otsa kihitustööd tegiwad. Willasaak oli ka siin wäike.

Teiseks pööras „päewa“ ettewalmistaw organisatsioon Nõukogude-Liidu asutuste poole, et siit eestlaste esitajatel wõimaldataks „päewast“ osa wõtta. See wõimalus anti, siinsed Eesti teaduslised organisatsioonid ja teised koonduused olid walmis oma esitajaid Eestisse saatma, kuid — neid ei lastud traat-aiast läbi, ei antud Eestisse sõitmiseks luba. Meie ei tea, missugustel põhjustel äraütlemine wõi õigem: endisest nõusolemisest taganemine sündis. Igal riigil on ju täieline õigus oma piire poliitiliselt kaitsta, kuid siin ei olnud nähtawasti siiski mitte sellega tegemist et üks wõi teine esitaja Eestile poliitiliselt soowimata külaline wõiks olla, waid

keeld oli üldiselt põhimõtteline, „päewast“ osawõtmise eitamine.

See piiriwalta ettelükkamine ühel, osawõtmise kohta eitawa otsuse wastu wõtmine teisel pool on nähtused, mis nõndanim. wälis-Eesti küsimuse ja wälis-Eesti ning päris-Eesti wahekorra küsimuse terawalt päewakorraks tõstawad.

Ameerika eesti töölisorganisatsioonide seisukoht on selge: nad nägid „päewas“ seda, mis ta tõeliselt püüdis olla — katset, kõiki wäliseestlasi Eesti kodanluse waimlise mõju alla tõmmata, organisatsiooni luua, mille kaudu isamaalsuse waimu ja kodanlist ideoloogiat taheti ka nende eestlaste seas laiali laotada, kes selle „isamaa“ põrmu ühel wõi teisel põhjusel — enamasti sellepärast et seal wõllas wõi nälg ähwardas — jalgelt on raputanud. See pidi olema katseks „ärakadunud“ lapsi isamaalsuse waimliste ohjadega Eesti kodanluse wankri ette rakendada.

Arusaataw et töölistes selle katse wastu eitawa seisukoha peawad wõtma. Eesti isamaalsusekihwit ei ole sellepärast sugugi vähem uimastaw ja halwaw et ta eestikeelsetes pealkirjadega pillides sisse antakse. Ameerika eesti töölisorganisatsioonid talitasid sellepärast täiesti õieti, kui nad sellele kihwtipurgile sildi surnu pealuuga peale kleepisid. Ameerikas, kus eesti kodanluse agendid eriti agaralt tegutsewad, kus juba mitmendat korda katset tehakse eesti tööliste organisatsioone häwitada, nende häälekandjat kägistada wõi surnuks wõistelda, — Ameerikas oli see pealegi hädasti tarwilik samm.

Teistsugune on seisukord Nõukogude-Liidu eestlastel. Siin tuleb kõige pealt tähendada et eestlased Nõukogude-Liidus mitte enam see rändlinde parw, mitte emigrantide kogu ei ole, mida eestlased endist kõigil kapitalistlistel maadel kujutawad — ka Ameerikas, kuigi kaugele suurem osa neist mitte ainult elus waid ka surmas Ameerika pinda wäetama jääb. Nad on siin vähemusrahvus, kel kõigi teiste rahwastega täitsa ühesugused õigused ja arenemise wõimalused, seega üks lahutamata ja ühewäärtusline osa Nõukogude-Liidu

rahwaste peres. (Pikemalt selle üle waata käesolewa nr. kirjatükis: Wiis aastat Nõukogude-Liitu.) Teatud määral tunnustasid seda seisukorda „päewal“ isegi Eesti kroonu „aruandjad“ (Sommer ja Ernits), seletades et kusagil maal eestlastel seesuguseid kultuurilise arenemise wõimalusi ei ole kui Nõukogude-Liidus.

See on aga ainult üks külg Nõukogude-Liidu eestlaste seisukorra iseäraldusest. Teine, weel tähtsam, seisab selles, et Nõukogude-Liit inimsoo ajaloos uut teed sammub, mida ka uus ideoloogia walgustab. See ideoloogia, sotsialismi ehitamise ideoloogia, läheb põhjalikult lahku kodanlise ilma waadetest, püüetest, ideedest.

Wõtame näiteks majanduse alalt talurahwa küsimuse. Nagu kogu oma majanduse, nii rajab kodanline ilm ka selle küsimuse isiklise ettewõtlikkuse alusele: püüa edasi kuipalju jaksad; kui muidu ei saa, siis oma jõuga, aga kui jaksad, siis teisi küünarnukkidega kõrwale tõrjudes, maha tallates, kurnates, rõhudes. Hulgad wõiwad kiratseada ja hääbuda, kui aga ükikud edasi jõuawad. Nõukogude-Liidu üldine põhimõte on wastupidine: parem tõusku kogu rahwas ühe astme wõrd kui et üksikud kõrgele hüppaksid ja hulgad mudasse püherdama jääksid: hulkade edasijõudmises on üksikute edasijõudmise aluspõhi ja pant. Sellepärast käib siin majanduspoliitika ka talurahwa suhtes üldise seisukorra tõstmise teed — uueaja tehnikale rajatud suurmajapidamine peab kehwad talurahwa hulgad rahuldawale elujärjele tõstma.

Waimlises kultuuras walitseb seesama lahkumine, mida muu seas samane eesti ajakirjandus wäga tabawalt on iseloomustanud. Alles käesolewa aasta weebuaris kujutas „Päewaleht“ õige terawalt wahet, mis walitseb Nõukogude-Liidu ja kapitalistilise ilma, sealhulgas ka Eesti — kaswatusest. „Mida wõib kapitalistiline ilm ligilähidaltki wastu seada sellele ideelisele süsteemile, mis kommunistidel Marxi teooria näol olemas on!“ — nii umbes hüüdis südamewalus „Päewaleht“ juhtkirjanik, hädaldes et Eestis kaswatajatel noor-

soole mingid aateid anda ei ole, mis neid waimustaks ja kaasa tõmbaks (tunnistades et isamaalsus kedagi enam ei huwita).

Loomulik et see ilmawaateline alus kogu meie igapäewase elu, meie waimlise ilma, kooli ja kirjanduse sootuks teistsuguse waimuga täidab kui seda kodanlistel maadel leiame. Ja eestlastel Nõukogude-Liidus mitte wähem kui kõigil teistel rahwustel. Niisamati arusaadaw peaks aga ka see asjaolu olema, et neil tingimistel Nõukogude-Liidu eestlaste waimline keskkoh, kust ideesid, waateid, püüeid ammutada tuleb, mitte päris-Eestis ei saa ega wõi olla, kus sootuks teised waated walitsewad. Wastasel korral ei saaks Nõukogude-Liidu eestlaste pere mitte ühesugune liige, ühewäärtusline osa olla ühisest Liidu rahwaste perest.

See seisukoht on otsustawa tähtsusega wälis-Eesti ja päris-Eesti kultuurse wahekorra küsimuses, eriti ja eeskätt Nõukogude-Liidu eestlaste ja Eesti kultuurilise läbikäimises. Kui Eesti rahwulise kultuura esitajad ja jutlustajad seda põhiwahed jaksawad ja tahawad mõista („päewa“ aruandjate sõnadest paistis see küll pisuti teisti), siis peawad nad tunnistama, et Nõukogude-Liidu eestlaste kultuuriline keskkoh, põhi, allik selles ideeilm, selles ühiskonnawaates on, millel Nõukogude-Liit rajaneb.

Wõib olla et Eesti poliitika juhid sellest aru said ja sellepärast Nõukogude-Liidu eesti esitajatele sissesõiduks luba ei annud: neid ju ikkagi Eesti walitsewa isamaalsusewankri ette rankendada, Eesti kodanlise kildkonna teenistusse tõmmata poleks suudetud. Wõib olla — see oleks weel kuidagi arusaadawaks seletuseks keelule.

Kuid see oleks wäga lühikese nägemisega samm olnud. Seda seisukohta, seda põhiwahet ja kõiki sellest olenewaid asjaolusid tundsid wäga hästi Nõukogude-Liidu eestlaste esitajadki, ja siiski olid nad walmis Eestisse sõitma. Miks? Sellepärast et see ideede ilm, mis Nõukogude-Liidu aluspõhjaks on, ammugi mitte kodanlist

kultuurailma terwelt ei eita. Wastupidi: Nõukogude-Liidu kultuurailm teeb kõik, mis suudab, et sidet luua, ühendust pidada teiste maade kultuuraliste keskkohadega, teadusliste asutustega, ühisustega jne. Ta püüab sealt oma sotsialistilise ülesehitawa töö jaoks ammutada mis iganes võimalik, nagu ta, ümberpöörduvalt, ka oma kultuurasaawutused teistele maadele ja rahwastale wabalt kättesaadawaks teeb. Kuid selles läbikäimises jääb ta ideeliselt täiesti iseseiswaks, üheõigusliseks nendega, kellega ta väljaspool kokku puutub.

Ja siin tuleme nüüd küsimuse juure, mis lugejal ehk ammugi on üles kerkinud: millega seletada kahesugust seisukohta „Wälis-Eesti päewast“ osawõtmise küsimuses — Ameerikas üks, Nõukogude-Liidus teine, risti wastupidine? Wastus on eelmises pasmas: „Ameerika eesti tööliste organisatsioonidele oleks „päewast“ osawõtmine Eesti (kodanlise) kultuurse keskkoha tunnistamist — ka enda kohta — tähendanud wõi, paremal juhtumisel oleks esitajatel tulnud protesteerida ja — lahkuda. Seda tegid nad järjekindlamalt ja odawamalt — Ameerikas protesteerides. Nõukogude-Liidu eesti esitajad oleksid kui teise iseseiswa eesti kultuurakeskkoha esitus „päewale“ tulnud ja sellena poleks juttugi wõinud olla Eesti kodanlise kultuura hegemoonia (ülewõimu) tunnistamisest. Ta oleks siin kui üheõigusline wastaspool teise poolega läbikäimise küsimusi wõinud arutada. Seda ta tahtiski teha, ja selles ei saa kuidagi näha ei Ameerika tööliste seisukoha eitamist, ei selle hukkamõistmist ega oma seisukoha ärandmist.

Kuid Eesti kodanlus, Eesti walitsew kildkond ei tahtnud seda kokkusaamist kultuurisel alal. Miks? Ta ei ole seda ütelnud. Kas ei tahtnud ta Nõuk.-Liidu eestlaste iseseiswat kultuurset seisukohta, seda teist eesti kultuura keskkoha awalikult tunnistada? Wõib olla. Kuigi mõnus see ei oleks olnud, nagu omal ajal kapitalistlistel riikidel kuigi mõnus ei olnud Nõukogude-Liitu üldse tunnustada. Aga sisuliselt see asja palju ei

muuda, nagu Nõukogude-Liit olemas oli ka ilma kapitalistliste riikide tunnistamiseta, nii on ja jääb ka teine eesti kultuurne keskkohast kestma, tunnistagu seda päris-Eesti (kodanlise kultuura keskkohast) wõi mitte. Weel enam: oma sissesõidukeeluga tõmbas ta ise weel terawama wahe selle kahe keskkoha wahele, kriipsutas eriti alla wastuolusid nende wahel. See oli awalik waenukuulutus proletaarsele eesti kultuurale ka väljaspool Eestit. Ja eesti töölisel niihästi Eestis kui ka teistel maadel said sellest wäga selge õpetus: Eesti kodanlus ise juhib eesti tööraha selle kultuurilise keskkoha, selle allika juure, mis Nõukogude-Liidus woolab.

Meil on aga põhjust arwata, et ka need kaalutlemised weel seda sammu ei põhjendanud, millega Eesti kodanlus kultuurselt nii terawalt Nõukogude-Liidu eestlastest eraldas. Mis teda sellele sammule ajas, oli tõde Nõukogude-Liidu eestlaste seisukorrast. Eesti „awalik hää!“ — ajakirjandus, niihästi päris-kodanline kui ka kodanluse wärdjate, sotside, oma — on aastaid otsa Nõukogude-Liidu kohta üldse ja eriti ka Nõuk.-L. eestlaste kohta kõige mustemat, kõige meeletumat soppa pildunud, kõige metsikumat walet laiali laotanud. Ja wahe on võimalust olnud sellele tõelist seisukorda wastu seada. Selle muda, wale, soppa, laimu peal põhjendabki see waenupoliitika, mida Eestis enamluse wastu aetakse, millega Eesti töörahwast püütakse rewolutsiooniliikumisest, klassiwõitlusest eemale hurjutada, kodanlusele sõnakuulelikuks karjalambaks teha, kes suud awamada end pügada peab laskma.

Kas wõis kodanlus seesugusel lool lubada et korruga õige kirjelduse walgusejuga kõike seda mustusemerd ta õiges walguses näitaks? Ja mitte üks! Eesti tööraha waid ka wäljastpoolt sõitnud eestlaste ees. Et need neli saadikut isikliselt kuidagi Eesti riigi julgeolekut oleksid ähwardanud, sellest ei wõi juttugi olla — wõi peab Eesti kodanlus oma „iseseiswust“ tõesti juba nõnda mädaks, et paar meest ta palja käega kukerpalli wõiwad wirutada? Ei,

mitte isikud polnud hädaohklikud waid see tõde, mida nad oma aruandes — ja selleks neile ikkagi sõna oleks antud — oleks walgustanud. Seda kartis, seda pidas hädaohklikuks Eesti kodanlus, ja sellepärast suleti piiriwaldas.

Ühe-päewa-poliitika seisukohalt waa-dates — ja see on ainuke Eesti kodan-luse seisukoht — oli see samm ehk asjakohane: isamaalised apostlid wõisid rahulikult oma jumalasõna kuulutada. Kuid rahwaste kultuurse edu mõttes, rääkimata tööliisklassi seisukohast — oli see kahtlemata wähipoliitika, nagu seda meie ajal kodanlus üldse weel ajada suudab. Weel enam, see kultuurlise läbikäimise waldastamine paneb suure küsimusemärgi alla Eesti walitsewa kildkonna tõendusd muugi läbikäimise edendamise püüete kohta, millest wälis-minister Rebane alles mõni kuu tagasi

ilusaid sõnu tegi. Paistab, nagu oleks see härra, kes oma lühikesel minister-damise ajal juba enam kui ükskord õige täbarasse seisukorda on sattunud, ka sees küsimuses wana tuttawa diplo-maatia-juhtsõna järel on talitanud: tar-wita keelt selleks et oma tõelisi mõt-teid warjata.

Kokkuwõte on lühike: mida hale-damalt lõppes „Wälis-Eesti päew“ Tal-linnas, seda suurema tõuke andis ta kogu prolstaarsele Eestile, niihästi Ees-tis kui ka wälis-Eestis, selle kultuurse keskkoha ümber, nende ideede, nende waadete ja püüete ümber koonduda, mis aluseks on Nõukogude-Liidu eestlastel, s.o Nõukogude-Liidul üldse. Ja ses mõttes wähemalt oli sel jandil eduline tähtsus, kuigi see Eesti isamaalaste kawasse ei käinud.

H. P.

„Meie lahkumineku“

ehk

EKP „wastarinna“ ajaloolised unenäod

(Järg)

1917. aasta — Saksa okkupatsiooni algus

Toome järgmise unenäo nime-tatud põrandaalusest lendwärgist:

„1917. a. rewolutsioon kukutab tsaariwalitsuse. Oktoober seab päewa-korda nõukogud, kuid Eesti töölis-klassi juhid ei ole suutnud weel tagasi jõuda. Kirjanduslikkudest jõududest on aga suur puudus. Tallinna töö-lised pöörawad Narwa endise wäike-kodanluse rühmituse poole ning J. An-welt asub liiderina etteotsa. Juba oma „tegewuse“ algul laseb Anwelt Tal-linna organisatsioonil sõja küsimuses wastu wõtta opportunistilise otsuse.

H. Pöggelmann jõuab Ameerikast tagasi ning kogu enamlaste ja wähem-laste parteiline ringkond püüab teda igaüks oma poole tõmmata, et teda kirjandusliku jõuna ära kasutada. Waatamata enamlaste tungiwa nõud-

mise peale ei ühine H. P. alguses mitte enamlastega. Alles paari nä-dala pärast, kui seisukord enamlastel juba enam kindel on ning wähem-laste kaotus selgelt silma paistab, ühineb ka H. P. enamlastega. Tagasi jõuab ka Tallinna W. Wöölmann ja teised wanemad seltsimehed ning kohe tulewad lahkumineku enam-laste ja enamlikus organisatsioonis olewate wäikekodanlikkude olluste wahel nähtawale. Wöölmanni juha-tusel wõidawad enamlased nõukogus poolehoiu ning enamuse. Parteiline mass ja tööliisklass üldse toetawad täiel määral Wöölmanni ja enamlist woolu. „Et aga Anwelti grupi käes juba partei aparat oli, ning talle oli loodud juba teatud autoriteet, kõik see raskendas edaspidist tööd. An-welt wõttis Wöölmanni nõukogust masseliselt töölt ära ja saatis ta linnawalitsusse, kus ta warsti linn-

peaks walitakse. Tulewad walimised asutawasse kogusse. Partei kinnisel hääletamisel saab Wöölmann kõige rohkem häälesid, ning peaks seega kandidaatide nimekirjas esimesel kohal olema. Anwelti grupp wõtab aga Wöölmanni esimeselt kohalt maha ning tahab wiimasele kohale seada, kuna nimekirja etteotsa seatakse Anwelt, Pöögelmann ja teised. Wöölmann näeb, et sarnane otsus on parteilikkmete otsuse eitamine Anwelti grupi poolt ning wõtab oma nime kandidaatide nimekirjast üldse maha.

Kogu see „tähtsam“ osa arutusele wast lendlehest on kas arusaamatu sonimine ehk tõsiasjade wägistamine igal sammul. Mis tähendab ütetus, et „oktoober seab päewakorda nõukogud, kuid Eesti töölisklassi juhid ei ole suutnud weel tagasi jõuda“? Smd Pöögelmann, Kingissepp, Janson, Wakmann, Wöölmann ja teised wanemad parteilikkmed, kes weebruarirewolutsiooni ajal Eestis ei wiibinud, jõuawad Tallinna juba suwel. Näib nagu, et siin silmas peetakse teisi. Keda? Kas J. Palwadret, kelle sõjaegsest „Eesti töölisklassi juhi“ — sakslaste - pommitamisest ja kodumaa-sületamisest me eelpool paar näidet tõime? Kuid edasi öeldakse aga, et kuna kirjanduslikkudest jõududest suur puudus olnud, kutsutud Anwelt Tallinna. Anwelt ei tulnud aga Tallinna mitte pärast oktoobrirewolutsiooni, waid kehe weebruarirewolutsiooni järel.

Niisuguseid segaselt unes nähtud kohti leiame igalt realt. Kuidas Anwelt laskis wastu wõtta oportunistlise otsuse? Lendwärgi tegijad ei taha ometi ütelda, nagu oleksid Tallinna proletaarlased, keda Tallinna organisatsioon 99 protsenti oli (ainult üks protsent umbes oli haritlasi ja üldse mitte-töölisi), endid kellest lihtsalt kamandada lasknud? Sms Pöögelmann tuli Tallinna juunikuul. Kuis see wõis sündida, et siis paari nädala pärast enamlaste seisukord enam kindel oli ja vähemlaste kaotus selgelt silma paistis, kui just siis — juuli 3—5. kuupäewal — enamlaste wangistamine, nende häälekandjate rüüstamine, organisatsiooni osaline pöranda alla ajamine jne algas?

Niisugused ja nende sarnased „arusaamatused“ tekkiwad ikka, kui seda „dokumenti“ loed. Autorid ei arwesta nähtawasti sellega, et lugejad ka mõtelda suudawad ja iga „paljastust“ lihtsalt kui uskumiswäärilist asja, kui mõnda püha tõesõna ehk ilmutust ei wõta, olgugi et seda wäga konspiratiivswelt, wäga salapäraselt ning pöranda all laiali laotatakse.

Nüüd sisulikkult lendlehe „töenduste“ kohta.

Eelpool nägime, missugune see „endine Narwa wäikekoodanline rühmitus“ oli, millest lendleht korduvalt kirjutada sõandab. See oli Narwa enamline organisatsioon, mis koosnes malmitehase, Kreenholmi ja teiste wabrikute proletaarlastest ja kus wast paar mitte-töölisi oli. Sõja ajal, nagu nägime, ei töötanud ta wast mitte kõige halwemalt, kuigi terve rida aktiivsemaid seltsimehi maalt wälja oli saadetud. Weebruarirewolutsiooni wiis ta juhtiwa jõuna Narwas läbi ning oli kogu rewolutsiooni aja kuni Saksa okupatsioonini Narwa töölisklassi ainus tunnistatud juht (linnawolikogus oli parteiorganisatsioonil 27 kohta 35-est).

Kohe pärast weebruarirewolutsiooni ei olnud ka Eesti enamisel organisatsioonil selget seisukohta wõimuküsimuses. Narwa tööliste ja soldatite saadikute nõukogu, kus mele fraktsioon algusest peale enamuses oli, otsustas ühel oma esimesel täidesaatekomitee koosolekul, et tema poliitilise wõimu Narwas oma kätte jätab ja et kohaline sõjariistus jõud miilitsa kujul temale allub. Nende ridade kirjutaja seletas täidesaatekomitee nimel ajutise walitsuse esitajale, kes Peterburist Narwa sõitis, et Wenemaa proletariaat on endistest rewolutsioonidest õppinud ja ei lase ennast kodanlusest petta. Kuid me ei teinud sellest loogilist järeldust, et ajutise walitsuse wastu wõitlust algada ja nõukogud täielikkudeks wõimukandjaks muuta.

Niisugusel selgusetu kujul wõimuküsimuse asjus ilmusid ka „Kiire“ esimesed numbrid. Sest Tallinna organisatsioonis ei olnud asi selguse mõttes wõimuküsimuse kohta igatahes mitte parem. Kuidas töötas organisatsioon

algul üldse? A. Kastra „komitee“ liikmed ei katsunud küll oma endist organisatsioonilist killustamist awalikult jätkata, sest seks polnud neil mingit jalgealust töölishulkades, kuid mõned ebaenamlikud sammud siiski astuti. A. Kastra sattus algul kuidagi pörandalt väljatulnud parteiorganisatsiooni ja waliti mingisuguse seltsi wõi ühisuse poolt saadikute nõukogusse. Siin otsustas ta Eesti sotsiaaldemokraatlise fraksiooni organiseerida.¹ See katse

¹ Mida A. Kastra endast sel ajal kujutas, näitab tema kiri nende ridade kirjutajale, mis Põhja-Balti Komitee Büroo otsusel „Kiire“ awaldati. Toome sellest õige pikast kirjast mõned wäljawõtted:

Ja an An welt,

„Kiire“ tolmetus, siin.

Hirmus raske oli mul Sinu poole pöörata. Raske hingelise wõitluse järel surusin ma wiha waenu maha, mis ma Sinu wastu tunnen — just Sina oled mulle kõige koledamat ülekohut teinud...

Põhjuseks on meie partei ja Eesti tööliste klassi tulewik.

Nüüd, „rewolutsiooni ajal“, kui ühtlus töölisteklassis rohkem tarwis, kui kunagi enne, wihkawad tööllised ise seda lehte, mille jaoks nad üle kümnetuhande rubla kokku pannud. Nüüd peaks töölisteleht puhast kasu tooma, aga „Kiir“ sai esimesel kuul suure kahju. Hinna tõstmine ei päästa „Kiirt“. See kahju tõuseb veel suuremaks ja „Kiire“ surm on kindel. Lõppeb sõda, tuleb tööstuse kriis, siis ei saa tööllised korjandustega enam oma lehte wälja anda, wastupidi — lehe lugejate arw kahaneb siis veel rohkem, kui kunagi enne. Ja meie kordame meeletult sedasama, mis 1905. aastal. On rewolutsiooni waimustus möödud, on ka raha otsas ja tööliste ettevõtted majanduslises kitsikuses hakkawad alles siis oma seisukohta majandusliselt kindlustama. See on poliitiline hullumeelsus, mis praegu meie juures sünnib. Hulk töölisti kaldub eseride parteisse. Es-erid toowad oma „Töö Lipu“ Tallinnasse ja wõidawad tingimata veel paremat poolehoidmist. Siis lõhuwad radikaal-sotsialistid töölisteklassi. Sinna on juba mitusada töölist parteilikkemeks astunud. Nüüd loowad Jansid, Marta Lepad, Olnad ja Köstnerid vähemlaste W. S.-D. T. Partei. Wõitlus vähemlaste ja enamlaste wahel läheb nugade peale ja igaüks kummardab oma jumalat. Arwad Sa, et rumalus wõitjaks jääb?...

Ära arwa, et ma nüüd Sinu kui wõimumehe poole pöoran. Ei ialgi. Ma hirwitan selle üle. Ma olen Sinule partei ja ühise asja pärast kätt pakkunud. Sinule jääb walida, mis teha tahad. Kui Sina täna — 16. mail 1917. aastal kuni kella wifeni peale lõunat minu juurde wanase korterisse Suure Balesna

ei õnnestanud, kuna meie parteiorganisatsioon otsustas nõukogus kohe enamlike, muidugi kõigist rahwustest fraksiooni loomisele asuda. Nende ridade kirjutaja kui parteiorganisatsiooni esitaja nõukogus wiis selle otsuse vähemlaste ja s.-r.-ide wihasel wastuseismisel ellu.

Niisama ei olnud parteiorganisatsioonil pärast weebuarirewolutsiooni selgust sõja lõpetamise wiisi kohta. Tsaari ajal oli loomulik, et meie kodusõjale kutsusime, kuid nüüd tähendas see loosung — kodusõda ja wõitlust proletariaadi diktatuuri pärast, ajutise walitsuse kukutamist, kuid, nagu ülemal tähendatud, tegime meie siin wea ja ei alganud kohe selgitustööd hüüdsõna eest: „kõik wõim nõukogudele!“

9—10. aprillil (weel enne üle-wene-maalist konverentsi) oli meil üle-eestiline parteikonwerents Tallinnas. See konverents ühines ühel häälel sm. Lenini teesidega wõimuküsimuse kohta ja asus sellest päewast peale wõitlusele nõukogude wõimu eest. Samal konverentsil wõeti sm. Wakmanni referaadi peale otsus wastu, milles tarwiliuks tuhnistati 2. Internatsionaali ase-

uul. № 12, krt. 2 ei tule ehk kirja ei saada, siis tean ma, et minu wiimane aus soow ka jäädawalt wiimaseks jääb.

A. Kastra.

P. S. Kui Sa seda ehk ähwarduse kirjaks pead, siis eksid raskesti. Niisama eksid, kui arwad, et ma nüüd täielikult vähemlaste leeri lähen. Ss.

Selle kirja kirjutab A. Kastra just silmapilgul, mil meie partei esimesi lahinguid pidas vähemlaste ja s.-r. wastu, kus kodanlus ja wäikekodanlus pöörast rüüstamiseässitust pidas meie wastu — nii meie wõitluse pärast ajutise walitsuse wastu, kui ka Eesti lippude maha-wõtmise pärast 1. maal meeleawaldusel Tallinnas. Wiimne küsimus andis iseäranis palju ainet wäikekodanlusele „kiiremehe“ sõimata. Nende kihikeste mõju all on siis ka Kastra. Nähtawasti on ta seisukoht — mingi kokkulepe sotsidega. Ma ei kõnelegi sellest salasepitsemise-wiisist, mille abil Kastra püüdis meie partei poliitikat muuta, selleasemel et parteiorganisatsiooni poole pöörata. Peab arwama, et see kiri mitte üksnes Kastral isiklik sünnitus ei olnud, wald et see teatud kildkonna „signalseerimine“ oli — vähemalt sotside kaudsel mõjul [Tulp ja Ko?].

mele uus rewolutsiooniline Internatsionaal asutada.

Waevalt võib keegi näidata, kus Eestimaa parteiorganisatsioon peale nimetatud ülemaalist parteikonverentsi oleks mõneski põhimõttelises küsimuses eksisamme teinud.

Ei ole tarwis pikalt seda seleda, et sm. Pöögelmann kohe Ameerikast tagasi jõudes enamlaste huika asus. Wast kõige paremaks pildistuseks sellele on asjaolu, et Pöögelmann waksalist kohe nii ütelda kogu oma reisibagaasiga töölistmajasse, nimelt „Kiire“ toimetusesse ilmus ja seal peaaegu esimesest Tallinna jõudmise päewast tööle hakkas. Sellele võib wast juure lisada ainult seda, et juba sm. Pöögelmanni Ameerikast Eesti kutsumine meie parteiorganisatsiooni poolt sündis: kohe pärast weebruarirewolutsiooni saadeti Pöögelmannile telegramm, millega teda „Kiire“ toimetusse tööle kutsuti. Muidugi võib ju olla, et vähemlised ringkonnad ka mingisugust enam ehk vähem Kastrastillis „ülewõtmist“ k a w a t s e s i d, kuid nende eest ei ole keegi peale kawatsejate eneste wastutaw. Nii on otsast lõpuni wale, nagu oleks H. P. algul kahe laagri wahel walinud ja lõpuks alles „tungiwa enamlaste nõudmiste peale“ tööle asunud.¹

Nüüd sm. Wöölmanni töötamise kohta Tallinnas. Ma ei hakka sellest kõnelemagi, et selle seltsimehe wäljaastumised nõukogus ammugi mitte järjekindla enamlaste omad ei olnud ja nad alaliseks arutusaineks olid nii nõukogu enamlaste rühmas, kel wäga sagedasti

tuli sm. Wöölmanni esinemisi parandada, kui ka partei Eestimaa komitees. See ei tähendanud muidugi mitte, nagu oleks sm. Wöölmann selle parempoolise kallaku pärast, mida ta awaldas, tulnud „hulgaliselt töölt ära wõtta“. Wastupidi, hulgaline töö, iseäranis wabrikuproletaarlaste hulkades oleks talle wast kõige kasulikum olnud ta poliitilise liini õige muutmise mõttes. On ju järel terve rida tolleaegse linnawolikogu enamlasterühma liikmeid, kes kinnitada woiwad, et Wöölmanni panemine linnawalitsuse kohale ei olnud mitte mingi aparadikonks, waid et sm. W. seda sammu ise tungiwalt astuda soowis.

Miks sm. Wöölmann asutawa kogu kandidaatide nimekirjast wälja jäi?

Sm. W. wäljaastumised, nagu tähendatud, näitasid selgelt tema parempoolset kallakut. See kallak oli juba suwel seltsimeestel, kes temaga töös lähemalt kokku puutusid, selge. Hiljem, sügise poole ja talwel, muutus see kallak samasuguseks oktoobrirewolutsiooni wastaseks seisukohaks, nagu Kamenewil ja Sinowjewil. Wöölmann arwas, et proletaarne rewolutsioon Wenemaal wõimata on. Oktoobrirewolutsiooni ajal oli ta kõrwaline pealtwaataja; muuseas ei wõtnud ta sugugi osa oktoobripöörde organiseerimisest ja läbiwiimisest. Kõige „paremini“ awaldas ta oma waadet oktoobrirewolutsiooni kohta 31. detsembri nõupidamisel, millest osa wõtsid Eestimaa komitee büroo liikmed, Eestimaa täidesaatekomitee liikmed, mõned Tallinna komitee tegelased jne. Küsimus oli seisukoha wõtmise asjus Eestimaa iseseiswuse kohta. Sm. Wöölmann oli ainus, kes tõendas, et Eesti tuleb iseseiswaks tunnistada — mitte mõne poliitilise manöwürina, mitte nõukogude wabariigina, waid demokraatlise wabariigina, Eesti asutawa kogu peale toetades, sest et Wenemaa nõukogude wabariigi lõpp mitte kaugel ei ole (ta näitas ülestõusude peale nõuk.-walitsuse wastu, näitas, et suurem osa Wenemaa nõukogude walitsust ei tunnista jne). Käredalt astusid W. wastu wälja Kingissepp, Pöögelmann j.t. Olgu juure lisatud, et sel nõupidamisel sm. Wöölmann ainus hüüdjä hää oli — nii Eesti ise-

¹ Mind saatis parteiorganisatsioon Ameerikast enamlastena teele, ja eraldatud enamlastegrupis olin ma kogu tee. Tallinna enamlaste organisatsioon oli minu enamlastes nähtawasti nii kindel, et minu nime Tallinna wolikogu kandidaatide nimekirja esimesele kohale üles seadis — ilma minu teadmata ja nõusolekutagi, niiütelda partei distsipliini korras, weel siis kui ma alles Ameerikas wõi teel olin.

Kohe kui Tallinna jõudsin (wist teisel päewal, tuli mu juure vähemlane Piikkow (Mapp) ja kutsub mind „Eesti Sots. dem.“ poolt organiseeritawale kirjanduseõhtule kõnelema (kus, juba Wilde ja Martna olewat wälja astunud). Wastasin kindla ei'ga, ja sellest oli küllalt: sotside esimene luurekäik jäi wiimaseks.

seiswuse järele üldse, kui ka demokraatlise Eesti järele eriti.

1918. a. algul tekkis küsimus, mida teha omawalitsustega, kus enamasti (peale Narwa) kodanluse ja sotside-s.-r. enamus oli. Partei otsustas nad laiali saata ning omawalitsuse asjade ajamise nõukogude wastawa osakonna kätte anda. See ettepanek leidis suurt wastupanekut sm. Wöölmanni kui linnavalitsuse esimehe poolt, kuna ta leidis, et muuseas Tallinna, oma enamuses kontrewolutsioonilise wolikogu laiali saatmine lubamata samm on, — kuigi see wolikogu nõukogude-walitsust ei tunnistanud! Sellest tuli, et seltsimeeste hulgas, kelle kätte Tallinna linnamajapidamise kui nõukogu osakonna tegewuse juhtimine otsustati anda, sm. Wöölmann enam ei seisnud.

Need ja teised asjaolud näitasid 1917. a. selgelt, et sm. Wöölmann mitte üheaainsagi jalaga nõukogudewõimu platwormil ei seisnud. Sellepärast oleks parteiorganisatsioon tõsise wea teinud, kui ta niisuguse seltsimehe oleks ülenemaalisesse asutawasse kogusse otsustanud saata.

Eestimaa komitee otsustas kõigi parteililgete arwamist küsida, keda asutawa kogu kandidaatide nimekirja tuleb panna. Salajasel hääletamisel (referendumil) tekkis hääle enamuse järele järgmine järjekord: Anwelt, Wöölmann, Pöögelmann jne. Eestimaa komitee ei wõinud seda järjekorda, mis tekkis saadud hääletarwu tagajärjel, kuidagi endale kohustawaks pidada, sest mitte see ei olnud hääletamisel, keda kandidaatidest ühele ehk teisele kohale panna, waid keda üldse kandidaadiks määrata. Eestimaa komitee ja kawatsetawate kandidaatide ühisel koosolekul nõudis W., et teda teisele kohale kandidaatide nimekirja asetataks. Koosolek otsustas tema kaugemale paigutada, nimelt 5-dale kohale.¹ See järjekord kõlastati kokku W. S.-D. T. (enamlaste) P. keskkomiteega. Sm Wöölmann seletas, et ta kas teise kandidaadina walimistele läheb ehk üldse ei lähe

ning ütles lahti oma allkirja andmast walimisteeda andele, seega omawoliliselt kandidaatide hulgast wälja jäädes.

Otsustagu lugeja ise, kes siin õieti toimetas, kes siin mitte õieti ei toimetanud. Eestimaa komitee läks siin wälja rewolutsiooni huwidest, asutawasse kogusse saates rewolutsioonilisi seltsimehi, kelle ülesanne oli asutaw kogu seestpoolt õhku lasta, nõukogude rewolutsiooni kõige jõuga toetades.

Siit järgneb ka päewaselgusega, kuidas lugu oli selle „wäikekodanlise ollusega“, mis enamlikus organisatsioonis olewat olnud — lendlehe ütelse järele.

Kogu Eestimaa enamlikes organisatsioonis walitsus 1917. a. üldelt määratusuur üksmeel. Saksa okupatsioon, s.o. — nõukogudewõimu lange-mine Eestis ei wõinud seda üksmeelt proowi peale panemata jätta.

Missugune on põhiwiga, mille meie siis Eestis tegime? „Wastarinnal“ ei ole siin kunagi mingit wähegi arusaadawat ja kindlat seisukohta olnud. Kord süüdistab ta partei- ja nõukogudewõimu selleaegseid juhtiwad seltsimehi Eestis selles, et nad sakslastele üldse wastupanekut organiseerisid ja punakaardi Keila lahingusse saatsid. Aga enamlastepartei keskkomitee otsus oli — sakslastele wiimse wõimaluseni, kõigi abinõudega wastu panna. Seda toetas ju teatawasti ka sm. Lenin, kuigi ta otskohese rahulepingu poolt oli (mille keskkomitee enamus — Trotski ja teised — siis tagasi lükkasid). Samal ajal kõlawad wahel süüdistused, et Tallinn enneaegu, ilma wastupanekuta jne maha jäetud. See on wastuolus esimese süüdistusega. Peaasi aga, „wastarind“ pillub sõnu „paanika sünnitamisest“ jne, ent ei jaksa wastata põhiküsimusele: Kas tuli Tallinn ewakueerida wõi mitte? Kui ei — mis oleks parteiorganisatsioon siis pidanud tegema? Kui ja — missugune oleks siis taktika pidanud olema? Peale Keila sõjariistus kokkupõrget nägime meie (kogu meie sõjaliselt wilumata ja asjatundmata organisatsioon), et meie regulaarse sõjawäe kinnipidamisekski jõuetud oleme ja meil enam mingit

¹ Oli selge et üle 4 kandidaadi (kokku oli Eestimaal 8 kohta) meie partei kuidagi walimistel läbi ei wiit; tegelikult läkski läbi 4 meie kandidaati.

sõjariistus jõudu sakslaste vastu saata ei ole. Tallinnast taganemine, kogu partei aktiivi ewakueerimine oli tarvilik, et need seltsimehed mitte sakslaste wõllasse ja koonduslaagrisse ei sattuks, kus siiski osa proletaarlasti oma elu jättis, kuna mitte kõik ära ei taganenud wõi põranda alla ei läinud.

Meie organisatsioon oleks pidanud juba aegsasti ennast sakslaste okupatsiooni vastu walmistama, sest selle hädaoht oli kogu aja olemas. Meie oleks pidanud põrandaaluse korterite-wõrgu, salatrükikojad jne walmis panema. 1918. a. weebruaris, mil sakslaste pealetungimist juba otsekohe karta oli, oleks meie pidanud organiseeritult ära määrama, missugune osa aktiivist (Eestimaa langemise korral) põranda alla läheb, et wõitlust siin jätkata, missugune osa taganeb, et ühes kogu Wenemaa punaste sõjariistus jõududega wõitlust Saksa imperialismi vastu edasi pidada.

Niisama oleks tulnud taganemise ja ewakueerimise plaan wälja töötada. Ainult siis oleks see enam ehk vähem (õigem — natukegi) organiseeritult wõimalik olnud.

Kuid siis puudusid meil kogemused, et seda ette näha. Palawlikus tegevuses, et noort wõimu kindlustada, ei osanud me kõiki samme ette ära määrata, mida waja oleks olnud astuda. Ja peab juure lisama, et ka mitte keegi neist seltsimeestest, kes nüüd kergel käel „wastarinda“ teewad, neid küsimusi kuskil üles ei wõtnud, kuigi paljud neist seltsimeestest küllalt wastutawad partei- ja nõukogudetegelased olid.

Tallinna mahajätmine sündis suures korralageduses, seda ei sa salata ega pole waja salata. Kuid taganemine oli kõige wäiksem pahé, ja ta tuli läbi wiia, — nende vastu, kes arwasid, et Eestist wälja taganeda ei tohi, et see rewolutsiooni äraandmine on jne. Need „rewolutsionäärid“ olid kõigepealt sotsialistid-rewolutsionäärid, kes sõda Saksa imperialismi vastu tahtsid pidada. Tegelikult said nad Eestis kodanluse „iseseiswuse“ käsikuteks ja kaastegelasteks — niipalju kui kodanlus heaks arwas neid oma iseseiswuse wankri aiste wahel rakendada. Nende „re-

wolutsionääridega“ läksid mõnes asjas kaasa ka üksikud enamlastepartei liikmed, eesotsas W. Wõölmann.

Sm. Wõölmanni seisukoht oli, et Tallinnast ära minna ei tohi, et wastutawad tegelased kui ka kõik teised oma kohtadele peawad jääma. Kodanluse seisukohalt on see täiesti õige waatepunkt. Mikspärast peab näiteks mõni linnapea linna maha jätma, kui teise riigi sõjawäed selle oma alla wõtawad, pealegi kui see maaosa — rahwusliliselt rõhutatud rahwaga on? Kuid weebruaris 1918. a. oli Eestis asi „pisut“ teistsugune: Wenemaal, sealhuigas Eestis, walitses proletaarne diktatuur, tegelikult oli olemas Eesti nõukogude sotsialistiline wabariik, mis oli föderatiivses ühenduses Wenema nõuk. sotsialistilise wabariigiga. Saksa sõjawäed tulid kui kontrewolutsiooniline jõud, et mõisnikud jälle walitsewaks klassiks teha, neile mõisad tagasi anda, ja kogu Eesti Saksa imperialistilise walitsuse päka alla wajutada. Seda nad ka tegid. Seda pikemalt arutada on isegi natuke imelik, sest see muudatus — nõukogude-wõimust Saksa okupatsioonini — on oma sotsiaalse iseloomu poolest liig selge, isegi pisikesele pioneerile. Enamlane, kes pealegi tegevuse poolest wähegi oli tuntud, ei wõinud awalikult Eestisse jääda, sest et ta koonduslaagri wõi mahalaskmise kandidaat oli.

Tõsi, salajane lendleht püüab sm. Wõölmanni Eestisse jäämist teisiti walgustada. Seal seisab must walgel:

„Saksa okupatsiooni algul saadeti Keilasse sakslaste vastu tööliste salk, ning kui Keila all lugu wäljapääsematuks muutus, põgenes juhtiw grupp Tallinnast Soome, saatuse hoole jättes Keila wõitlussalga ning sünnitades oma põgenemisega üldist paanikat. Warsti põgenesid „juhid“ Soomest Petrograadi, jättes kõige raskemal silmapilgul partei ja töölisteklassi ilma juhtimata. Wõölmann ja teised jäid Tallinna, et seal wiimase wõitluseni olla, et parteilist tööd edasi korraldada. Ainult peale wangistuse olid nad sunnitud Tallinnast Wenemaale „põgenema“.

Nagu ikka, nii kaswatawad ka siin kõik tõsiasjad neil lendlehe-tegijatel

tiritammi, kusjuures lipp lapiga kokku ei hakka. Näiteks, mis see tähendab, et „juhid Soomest ära põgenenud, töö- lisklassi ja parteid kõige raskemal silma- pilgul juhtimata jättes“? Sest, esiteks, „juhid“ ei läinud Soomest enne Petro- graadi kui suurem osa Eestist tulnud punakaartlasigi, välja arvatud see osa proletaarlastest, kes Soome punakaardi astus; teiseks, miks siis Eesti „töolis- klassi ja partei juhtimiseks“ „juhid“ tingimata pidid Helsingis asuma? Kuid muidugi on see harilik „eksitus“ — lendwärgi-meeste „loomulik“ süljetus. Kuis oli aga asi „paanikalise“ tagane- misega ja Wöölmanni „parteilise töö korraldamisega“?

Esiteks, iseäranis väikekodanluse hulgas tekkib iga taganemise ajal paa- nika, ja seda elas muidugi ka osa Tal- linna elanikkudest läbi, kel polnud ei rewolutsioonilikkust ega kindlat tahtmist ka kõige raskemates tingimistes wõi- delda nõukogude-walitsuse eest. Enam- lased taganesid — vähemalt nende suur enamus —, eesotsas oma juhti- wate asutustega, Eestist välja, et uutel seisukohtadel imperialistide wastu pro- letaarse rewolutsiooni eest edasi wõi- delda, ja seda nad ka tegid.

Teiseks, Keilasse Saksa sõjawäele wastuläinud punakaardi salk taganes juba 23. weebbruaril Tallinna tagasi, kuna Tallinnast partei- ja nõukogu- asutuste väljawiimise alles 24. weebr. algas. Kuidas siis „Keila wõitlussalk saatuse hooleks jäeti“?

Kolmandaks. Sm. Wöölmann jäi küll „wiimase wõitluseni“ Tallinna, kuid missugune see „wõitlus“ oli, on iseküsimus. Sm. Wöölmann „wõitles“ Eesti iseseiswuse ja „demokraatliste“ linnawolikogude, asutawa kogu jne eest. Sm. Wöölmanni wiga oli esiteks see, et ta ka pärast seda, kui Saksa wäed juba Eesti pinnal olid, ikka weel pette- kujutuste wallas wiibis, arwates, et kui Eestis „demokraatline“ kord maksaks (kui seal nõukogude-walitsust ei oleks), siis Saksa wäed selle demokraatlise paradiisi püsima jätaksid. See Wööl- manni seisukoht oli sarnane vähem- laste, sots.-rewolutsionäärude ja suurema hulga kodanlaste seisukohale. See oli

tegelikult nõukogudewõimu, tööliste- diktatuuri wastane seisukoht, mida ka sm. Wöölmann sel ajal ei salanud. Sm. Wöölmann ei uskunud nõukogude- wõimu püsiwust Wenemaal, ta lootis, et Saksa wäed demokraatlise Eesti poliitilise korra puutumata jätawad. Selle- pärast ei taganenud ta ühes teiste meie partei liigetega Tallinnast välja.

Selle wastu, ta asus ühes vähem- laste, sots.-rewolutsionäärudega ja kodan- liste parteidega tööle, et seda demo- kraatlist Eestit ruttu korda seada, mille proletariaadi diktatuur oli ära lõhkunud. Kõigepealt kutsus ta nõuko- gudewõimu poolt laiali aetud linna wolikogu raekojas kokku. See suurepärane kontrrewolutsiooni ke- hastus Tallinnas seisis koos sel silma- pilgul Teemantidest, Keskküladest, Rei- dest ja teistest nõukogude- walitsuse weriwaenlastest. Enamlastest oli koos- olekul ainult sm. Wöölmann paari teise enamlasterühma liikmega; isegi kõik sots.-rewolutsionäärid ei ilmunud selle „endise“ koosolekule.

Meie ei tea kõiki samme, mis sm. Wööluann siis „linnapeana“ de- mokraatlise Eesti kaitseks ette wõttis, ja see pole ka tähtis. Me teame weel, et Wöölmann märgukirja kokku seadis, mis oli Saksa iseseiswate sotsialistide parteile määratud. Selles märgukirjas seletas sm. Wöölmann süütult, et Eestis õige midagi paha sündinud ei olla, kuna demokraatlikud asutused jälle ja- lulseista jne (sõnaga, et kontrrewolut- sioon juba olla läbiwiidud!), nii et igasugused surwesammud okupa- tsiooni wägede poolt üleliigsed olla.

Okupatsioonikindralid ei arwestanud muidugi „linnapea“¹ Wöölmanniga ja tema linnawolikoguga. Nad wõtsid linnawalitsuse asjaajamise sm. Wööl- mannilt üle (kusjuures Wöölmann linna kassagi „ausalt“ uutele peremeestele kätte andis) ja saatsid siis ta Nõuk.- Wenemaale.

¹ Saksa isesotsidele sadetud kirjas seisis see auwäärt tiitel — Bürgermeister — igatahes ilma jutumärkideta Wöölmanni nime ees, olgugi et enamlased selle aukraadi juba augustis 1917 koolikambri heitsid, aga niisugune oli kord W. austus ja armastus kõige wastu, mis wana.

Mis puutub „parteilise töö korraldamisesse“, siis ei asutanud sm. Wöölmann mitte ainust põrandaalust kollektiivi ega teinud üldse mitte midagi, et parteiorganisatsiooni koondada wõitluseks Saksa okupatsiooni kukutamiseks ja nõukogude-walitsuse uuesti jaiuleseadmiseks. Wiimase heaks ei wõinudki ta töötada, kuna ta seda walitsust siis wõimatuks pidas.¹

Wiktor Kingissepp andis sellele Wöölmanni tegewusele raamatus „Kellele iseseiswus, kellele ike“ järgmise hindamise (lhk. 50—51):

„Peterburi seltsimehed tegid õieti, et nad wälja heitsid Eesti kommunistide hulgast „pürjermeisteri“ W. Wöölmanni, kes (ühes sotsiaalkupeldajatega) märtsis-aprillis wäljamaale kawatses saata märgukirja, milles ta „nõuab“:

¹ Ei ole ehk huwitseta meele tuletada, kuidas mõned seltsimehed, kes nüüd „wastarinda“ tahawad kuuluda, 1918. a. Tallinnast taganemist ja Eestimaa enamlaste organisatsiooni aktiivsemaid tegelasi hindasid. Nii wõttis Wenemaa sots.-dem. tööliste (enamlaste) partei Helsingi „eestlaste organisatsiooni ja Tallinna komitee liikmete koosolek“ 17. märtsil 1918. a. resolutsiooni wastu, kus Tallinnast lahkumine „ainsamaks õigeks ja otstarbekohaseks sammuks“ tunnistati. „Edasi kõneleb resolutsioon:

„Eestimaa tööli. ja sõjawäelaste nõukogu täidesaatwa komitee liikmetele ja kõigile seltsimeestele, kes kunil rahuswahelise poliitika waheseisemisenil Eestis rewolutsiooni juhtisid, nõukogudewõimu kindlates kätes hoidsid ja kaitsesid, — awalda koosolek seltsimehelikku usaldust ja tõsist lugupidamist. —

„Tähelepannes, et praegune aeg rõhkem kui millalgi meie ridades korda ja ühtlust nõuab, laidab koosolek terawalt üksikute seltsimeeste ülesastumist Eestimaa tööli. ja sõjaw. nõukogu täidesaatwa komitee liikmete wastu, neid Tallinnast lahkumises süüdistades, ja awalda kõige waljumat protesti laimude wastu, mis nim. komitee liikmete kui tõsiste rewolutsiooni eelridades wõitlejate ja juhtide wastu shitud. — Ed. Teiter. Ed. Jürgens. H. Killaspea“ (Edasi, nr 52 (83), 23. (10) märtsil 1918. a.).

Sm. Jakob Palwadre oli sel ajal ka hoopis teisel arwamisel sm. Wöölmanni Tallinnasse jäämise ja teiste sellega seotud asjade kohta kui nüüd. Eesti kommunistlises bataljonis astus ta 1918. a. kewadel sm. Wöölmanni kärelda arwustamisega wälja. (W. „Edasi“ № 77, 23. aprillil 1918.)

„Waba wõimalust, et rahwas üleüldisel, otsekohesel, ühetasasel ja salajasel hääletamisel, proportsiooni alusel asutawat kogu, mille walimised hiljuti ajutiselt pooleli (!?) jäid, kokku kutsuda wõiks.

... Seni aga peab kõik wõim ja korrapidamine wanade demokraatlisel (!?) alusel rahwa poolt walitud omawalitsuste asutuste kätte tagasi minema...“

See dokument on tarwis teistega kõrwuti seada, et ta oma õiges poliitilises walguses paistaks.

„Kõik üleüldise walimiseõiguse alusel walitud maa-, linna- ja wallaomawalitsuse asutused peawad aja-wiitmata oma katkestatud tööd jätkama ja wägiwaldselt nende asemele astunud nõukogud, komiteed ja kõiksugu teiste nimetustega asutused tulewad kõrwaldada.“ (Eestimaa peastmise komitee päewakäsk nr 1. 24. II. 1918.)“

Sm. Wöölmann oli Eestimaa enamlaste parteiorganisatsioonis parempoolse woolu esitaja. Sellena jäi ta ka Tallinnasse, wõitlusteelt proletariaadi diktatuuri eest kõrwale eksides. Me ei hakka seda wahetegemist lähemalt ära märkima, mida okupatsiooniwõimudki tegid — „linnapea“ Wöölmanni ja teiste enamlaste wahel: wiimsed saadeti türmi ja koonduslaagrisse ehk lasti maha, sm. Wöölmann — lihtsalt Eestist wälja. Eesti kodanlus hindas kogu 1917-18. a. Wöölmanni kui „möödukat“ enamlast. Hiljem otsustas Tallinna linnawolikogu Wöölmanni pildi raekotta teiste linna-peade kõrwale üles panna. Seda tegi seesama Eesti kodanlus, kes Wiktor Kingissepa ja teiste enamlaste piltide pärast mitu korda töölistmaja rüüstas! Ma arwan, see lugupidamine, mis Eesti kodanlusel sm. Wöölmanni wastu ta selleaegsete eksituste pärast oli, näitab ka, missugune piibujutt see on, nagu oleks W. Wöölmann 1917. a. Tallinnas enamlaste organisatsiooni õige liini eest wälkekodamise woolu wastu wõidelnud.

J. Anwelt

№..... (lärgeleb).....

Ленинградский областной отдел Союза БУМАЖНИКОВ

Ленинград, Бульвар Профсоюзов № 19
Телефон 583-45

Профессиональный Союз ТРАНСПОРТНЫХ РАБОЧИХ С.С.С.Р. (местного транспорта)

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ОТДЕЛ

ЛЕНИНГРАД, Бульвар Профсоюзов, д. 19, 2-й этаж, комн. № 40—51
Канцелярия комната № 50

Т е л е ф о н ы :

Президиума	590-77		Культотдела	606-86
Орготдела 607-24 и комм.	№ 99		Канцелярия	573-37
Тарифно-экономич. отдела	146-46			

Текущие счета: } Всекобанка № 1471
Агентство Всекобанка при Дворце Труда № 423

Всесоюзный Профессиональный Союз ШВЕЙНИКОВ Ленинградский областной отдел

Бульвар Профсоюзов, дом № 21 (гл. здание Дворца Труда)

Т е л е ф о н ы :

Кабинет председателя	15-87		Культотдел	90-81
Канцелярия	5-38-88		Финчасть	96-81
Тарифно-экономический отдел	2-41-14		Статистика	4-15-87

Ленинградский Областной Отдел Союза РАБИС

Ленинград, Бульвар Профсоюзов, д. 19.

Имеются ЮБИЛЕЙНЫЕ ЗНАЧКИ Союза РАБИС:

Серебряные по цене 2 руб. 50 коп. штука.
Бронзовые . . . . . 1 . . . . . 25 . . . . .

Ilmus trükist

TÖÖLISTE JA TALURAHVA
PUNAWÄGI

36 lehekülge.

Hind 25 kop.

Sisukord:

K. Woroschilow: Punawäe 10. aastapäev.
A. Bubnow: Üks punawäe võidu põhjustest.
J. Unschlicht: Punawägi rahuliku ehitustöö
väerinnal.

Телефоны Л. О. В. С. Р. М.

Фамилия руководителя	Наименование отдела и должность	Служеб.	Домаш.	Ком- мут.	Авто- мат
Луцук, А. М.	Председат.	81-89	570-57	53	266
Сиротин, Ф. Т.	Зам. Председ.	78-18	114-58	54	
Бене, Г. И.	Зав. Общим Отд.	132-54	109-18	58	
	Секр. Президиума				
	Телефонограммы				
		498-58	—	—	
		637-41	—	—	
Авдеев, Л. И.	Зав. Орг. Отд.	438-81	600-78	55	
Буряков, С. А.	Зам. Зав. Орг. Отд.	11-50	—	55	
	Организ. Отд.	190-29	—	—	
Разбитнов	По раб. среди безр.	98-59	—	14	
Светиков, И. П.	Зав. Тар.-Эк. Отд.	510-81	600-78	56	
Анисимов	Зам. Зав. Тар.-Эк. Отд.	567-74	—	84	
	Тарифн. п/отд.	498-57	—	—	
	Охрана труда	631-65	—	—	
	Эконом. п/отд.	237-42	—	—	
Александров, Г. Г.	Зав. Культотд.	228-54	408-67	57	
Майберг	Зам. Зав. к/отд.	468-71	149-47	83	
	Культ.-прос. отд.	573-25	—	—	
Моисеев, Л. Л.	Строит. часть	228-54	—	—	
Бычков, М. П.	Казначей	603-32	143-49	61	
Дорофеев, М. А.	Зам. Казначей	603-32	—	61	
	Финчасть	603-32	—	—	
Королев, С. И.	Зав. Стат. частью	10-80	—	60	
	Статчасть	10-80	—	—	
Богданов, М.	Зав. Хоз. частью	—	—	63	
Осетров, С. И.	Отв. Секретарь ИТС	410-79	—	62	
Майберг	Редакция журн.	582-56	—	—	
Зысин, А. Г.	Юридчасть	98-58	565-38	59	
Брук	Истпроф.	408-24	486-86	—	
Чибинский, Ю. Ф.	Гараж (квартира)	623-66	—	—	
	Гараж	457-23	—	—	

Ленинградским Областным Отделом СОЮЗА РАБОТНИКОВ ПРОСВЕЩЕНИЯ

открыта

НОВАЯ ЗДРАВНИЦА в Ст. Петергофе

в бывш. Английском Дворце.

При здравнице оборудуется **водолечебница**. Пропускная способность
200 человек в месяц.

Справки по тел. 527-92 ТЭО Облотдела, Ленинград, Дворец Труда.